

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A legaggasztóbb tünetek.

II.

A mi bennünket végtelen aggodalommal tölthet el, az a tünet, hogy egyházunk szervezetében az életidegek vannak teljesen kimerülve, nincs bennök annyi erély, a melylyel a beteg magát összeszedhesse.

És én egyházunknak e gyengeségét belőlől okozottnak tartom; az okot pedig az evangéliumi protestantizmus lényegének félreértésében látom. A magyarországi protestantizmus, a mint az alkotmánya, tehát élete ellen intézett legutolsó merényletet (pátens) visszaverte; a mint nem volt többé kivel és miért életre, halálra viaskodni, — mondhatnám, hogy mintegy meglepetve kiesett szerepéből és nem találja fel magát; nem tudja, mit tegyen; és ha harcolnia nem lehet, nem csinál semmit. A 60-as években a magyarországi protestantizmus megmerevült, téllen, holt orthodoxiává lett életben és tanban. És ime a mikor a költögetéséhez fognak a másik évtized elején, feledvén, hogy az evangéliom mindenekelőtt élet, szeretetben munkás, tevékeny élet: a tan megújításához fogtak, a keresztyénségben csak tant láttak. És akkor, a mikor a theologiai tudományosság tüzhelyein a keresztyénség alapvető tanai a durva rationalismus támadásaival szemben tisztázva valának; a mikor a jobb lelkek már nálunk is életet vártak volna a vallástól: az u. n. modernnek, valójában kryptounitáriusok, megfosztván minden élettől, kivétközvetve istenember lényegéből a keresztyén vallás központját, szegeletkövét az Ur Jézus Krisztust, csináltak belőle, ki maga a tökéletes élet, egy, a mindenségben, na meg az emberek elméjében is szétfolyó, üres légi tüneményt, nagy gyönyörűségére a szent háromság egy Istent hívő keresztyénség azon részének, mely a protestantizmusban épen

az ilyenek miatt nem lát egyebet „az emberi lélek kínos vergődésénél.“ Na hát annak a modern Krisztusnak nem is volt aztán az emberi lélekre semmi hatalma, hanem ha az, hogy sivárságával kiégette az emberi szívet és megölte abban az istenhitet is. — Az orthodoxia diadalmasan visszaverte ugyan e merényletet és visszahelyezte a Krisztust az ő istenségének piedesztáljára: de életet Néki ez sem adott, hanem ott hagyta őt az ő hideg fenségében; tehát szintén csak fél munkát végzett; az evangéliumi protestáns keresztyénséget ő is meghagyta tannak. Innen, hogy az ő diadalának a nyomai csak a tudományban, az irodalomban, de az életben nem maradtak fent, sőt által se mentek. Nemcsak, de egyenesen kimondhatjuk, hogy az életben, a hivatalos egyházban, annak szolgáinál, még ott is, a hol azok magokat az orthodoxia hiveinek vallották, annak iskoláiból kerülve ki, az a sivár, hitetlen irány diadalmaskodott, uralkodott; úgy, hogy a mikor a magyarországi protestánsok, vagy legalább a református theologiák és utánok az azok befolyása alatt álló papság két táborra oszolva a tanok felett, egymást eretnekítve kölcsönösen kiátkozták, életökben, tetteikben, beszédekben, egyik, úgy, mint a másik, nagyon messze állott a jézusi keresztyénségtől. A kötelességtudat ismerete annak a rettenetes felelősségnek, a mely a lelkipásztorokra nehezül a Krisztus szolgálatában, a nagy általánosságban csaknem teljesen elhomályosult. Megengedhetőnek ítéltetett, hogy a lelkészek hivataluk, az ígehirdetés tárgyai, a vallás, a hit, a hívő, vallásos „buta paraszt“ felett hiabavaló életü földesurakkal versenyt csufolkodjanak; dobzódó, haszontalan életben azokkal versenyezzenek, miközben hamis felvilágosult uraktól tapsokat nyertek az eféle „liberális“ nagy súlyú (! ! ? ? . . .) kijelentések: „Én csak a katedrában vagyok pap, azután ember,

mint más!" — Nagyon természetes, hogy az az ügy, melynek szolgálatára az Ur szolgálai felesküsznek, az Istennek, az ő országának, a vallásos, buzgó, hit és egyházhoz hű életnek, az Isten félelem, emberszeretet, e világ szükölködőinek és más eféle kicsinyes, „divatból kiment” dolgoknak az ügyei feledve lőnek; a magyarországi református egyház nagyon elvilágiasodott, isteni hivatásától messze eltért. — A kor történetének megírója csak nagyon szomorú, elcsüggesztő képet rajzolhat a magyarországi református egyház ezen idejéből, a 60-as évek közepétől egész a 90-es évek közepéig. Kénytelen lesz megállapítani, hogy ez a szerencsétlen egyház a nemzeti fellángolásnak, tehát az eszménységnek rövid időre fellobbanásának kevés perceit nem hogy sietett volna megragadni a protestantizmus iránti érdek keltésre, a vallásosság, egyháziasság, hithűség erősítésére; hanem ellenkezőleg, a nyomás alól felszabadult nemzeti érzelmeknek azzal a részével érezvén magát egynek, mely nem dolgozik, nem számít, egyenesen elvesztette a nagy közönség meleg rokonszenvét, érdeklődését — úgy, hogy mire a haladó élet szűlte szükségek, nehéz körülmények által magához térítette, maga körül szét nézett, egyedül találta magát és állt, talán áll ma is tanácstalanul.

Két súlyos ballépést, egyet negatív, egyet pozitív irányban követett el az ezen korbéli

magyar protestáns egyház, a melyeknek következménye az, hogy tagjai oly nagy számmal válnak ki belőle; és az a még nagyobb bajt hozó tünet, hogy a kik névleg bent maradnak is az egyházban, tényleg, azaz szívvel, lélekkel, hittel, munkás szeretettel egészen idegenek attól; hidegek, közönyösek, sok helyen több kevesebb nyíltsággal ellenségei annak, kik bántó gunnyal, kicsinyléssel gondolkoznak, éreznek és nyilatkoznak az egyházzal, ennek szolgálóiról, különösen a társadalom „művelt” osztályában tapasztaljuk ezt.

Az egyháznak negatív irányu ballépése, azaz mulasztása, hogy teljességgel semmi építő keresztyén munkát nem végzett, ilyenre még nem is gondolt, mintha nem is ösmerte volna ezt a hivatást. Ezzel sok, nagyon sok jobb lelkű, kik ismerték, vagy legalább birtak sejtelemmel az egyháznak magasztos küldetéséről elidegenített magától; a kik talán fájdalommal félrevonultak az egyháztól és ápolták, — mert úgy érezték, hogy inkább képesek ők magok erre, mint a hivatalos egyház — lelkök mélyén a vallást, a felekezet nélküli, a dogmák rájárába nem szorított istenhitet, e nagy mindenség szerető atyjának, Istenének hitét; a mely inkább kielégítette a titkos után ahítozó szívet, mint a szintelen, erő nélkül való igehirdetés.

A másik, a tevőleges hibás lépés az egyház részéről, a protestantizmus lényegét tevő libera-

TÁRCA.

Symphonia.

Ez a világ a milyen nagy, a benne nyilvánuló rend és egység ép oly csodálatos. Alkotó részei izekre, elemekre bonthatók s titkainak felismerésében évezredek óta kutatva fáradoz az emberi elme. Szemlélete hol magasba emeli, hol mélységbe zudítja lelkünket, végcéljának meghatározásába meg a bölcsék feje is beleszédül. Nemde érezzük mi is egyen egyen; hogy a végtelenség gondolata, a véges és gyarló embert önnön parányi voltának bevallására, viszont a mindenható örök Teremtő iránt való hódoló imádatra indítja. Főképpen lebilincseli egész valónkat a beláthatatlan világ-egyetem részeiben és összességében uralkodó összhang, a mely az óriási égitestek kimért pályafutásában ép úgy, mint a legkisebb lény létében is szemlélhető és a mely a mindenségnek az örök bölcs Teremtőtől való kormányzására vall. Bizonyára azt hirdeti a kiterjesztett erősség, azt beszéli az enyészet tengerébe rohanó idő, arról tanuskodik minden de minden, hogy a természet mérhetetlen egészét az az imádandó Isten tartja össze, a kinek számolya e széles föld s a menny ülőszéke. Nem indokolt é hát, ha a látható és láthatatlan valóságok egyezően zengik e felséges Urnak dicséretét s összhangzó énekben magasztalják áldott szent nevét!

E természeti összhang mása tapasztalható a szellemi és erkölcsi világ életében, az emberi lélek egészséges, ép, fokozatos fejlődésében és befejezett voltában, valamint énünk magasabb, örök rendeltetésének elérésére irányuló törekvésében, kiváltképen a tökéletesség célja felé való haladás tényeiben, meg az Istenhez való közeledésben. Mert csak az az emberi érezi s tudja igazán, mi az Isten képe és hasonlatossága, kinek élete összhangban van a világrenddel, az erkölcsi törvénnyel s a szellemi lét feltételeivel; csak az lehet boldog, a kit múltó gyönyör nem gyötör, kit nem űznek nem zavarnak elérhetetlen vágyak; kinek öntudata tiszta, esendes és egész élete a meleget és fényt árasztó s még búcsupillantásakor is áldást osztogató naphoz hasonlatos. Vajha nyomdokiban járhatnánk annak az egyedül Szentnek, kinek élete, tettei, tanai ily páratlanul eszményi symphoniába magasztosultak, a mely a szívek hurjain, az idők végéig boldogítóan rezdül által, mint angyali karok égi hymnusa!

Am, noha a természeti és szellemi erkölcsi lét eme symphoniáját lelkünk epedve, sovárógvá sejtí, mégis csak fatyolon át észleli. A visszhang a másolat, az utánzás, csak halvány képe az eredetinek s múltó alkotásokkal alig képes az ember megközelíteni az örök eszményt. Bármily elragadóan tükröztetik is vissza Pheidias szobrai, az arányok összhangja révén a formai szépséget, a kellemet, a magasztost; bármennyire híven fejezi is ki Skopas vésője a kedély-állapot és hangulat hullámzását, életet, lelket lehelvén mintegy a

lizmusnak tulhajtása, annak a liberalizmusnak mind a hitvallások felfogásában, mind az egyháziasság tekintetében szabadosságá elfajulása. A felekezeti szűkkeblőség elvetésének színe alatt egyházi hivatalosaink tüntetőleg eljárnak (bizonyosan többször, mint saját egyházuk templomába) résztvesznek pápista istentiszteleteken, körmeneteken, még a mennyezet oszlopát is körkédőleg tartják az utcán miséző pap feje felett; még papjaink is el mennek kath. templomokba, míg annak a cselekedetnek a viszonzását követelni talán ők magok is elfogult felekezeti szűkkeblőségnek mondták volna; ugyancsak annak a felvilágosult gondolkozásnak a nevében az egyház szolgálói, tanítók, lelkészek, még csak nem is gondolnak gyermekeiknek vallásos, egyházi szellemben, az egyház iránti szeretetben nevelésére; ellenben lelkiösmeretfurdalás nélkül látják, ha fiaik katolikus, vagy oláh feleséget vesznek, leányaikat papok, esperesek adják pápista emberhez . . .

Sok, nagyon sok ilyen szomorú jelei vannak abból az időből annak a hamis felvilágosodottságnak. — Bátran mondhatjuk, hogy hamis, mert csak mi tettük, tehát a magunk megrontásával tettük. — Nem maradnak el messzeható következmények sem, a hivatalos egyház ezen túl liberális felfogása után.

Ime Bartha Miklós, a magyar közéletnek ez a nagy tehetségű, de nagyon szánalmas alakja,

rideg kőbe: mindamellett érezzük, hogy az eszmét már-ványban megtestesíteni, avagy az eszmény megdicsőülését vásznon feltüntetni a milyen nagy, ép oly nehéz feladat, a melynek csak viszonylagos sikerrel való megoldásával is, vajmi kevés avatott és hivatott művész aratott babért.

Annál csodásabb varázserővel hat kedélyünkre az élő és zenei hang symphoniája, melyet az áhitat keltesére és fokozására utólrhetetlenül alkalmas zoltár költészetben naponként tapasztalhatunk s melyet már a szent hajdankor választott népe és a klasszicizmus üde, tiszta légkörében élt görög nemzet ösmert, méltányolt, élvezett, istápol. Mégis csak Haydn (1732—1809.) zenereformátori nevéhez 'üződik e műalak megalapítása, a ki a mily és igaz érzelmek csestelésében ép úgy, mint az eleven, játszi, élces tartalom és színezet szemléltetésében egyaránt ragyogtatta ritka talentomát s 119 szebbnél szebb symphoniájában, az adagiók eszményítésének és alaki kiszélesítésének megannyi remekeit hagyta örökül az utókornak. Talán mindenha felülmulhatatlan azonban a nálánál is — leg-alább nekem — rokonszenvesebb Beethoven (1770—1827), a ki ihletett szelleme alkotásaiban, főképen symphoniáiban az örömet, keservet, a lázongó indulatot és lecsendesült kedélyt, az ábrándozást és rajongó lelkesedést, a szív gyötürődését és reménykedését, szóval nemesak az általános, de az egyéni érzelmeket is oly hiven és természetesen tolmácsolja, hogy művészi lángelméje előtt,

az erdélyi református egyházkerület kormányzó egyházkerületi közgyűlésnek a tagja (!???) harcol a római katolikus egyház autonomiájáért, hivatkozván a protestánsokra, az azokkal az 1848 : 20. t.-c. 2. §. értelmében teljes egyenlőségre. És a református, egyház kormányzó nagy férfiú feledi ugyanakkor elmondani annak a protestáns autonomiának a történetét; felejt rámutatni a jogegyenlőség másik oldalára: a javakban látható óriási egyenlőtlenségre; ugyan-ezen nagy férfiut nem láttuk küzdeni az erdélyi püspöki cím kérdésében az ő egyházán ejtett sérelem megtorlásáért. — De hát — mint a „M. Szó“ tudósít, — ez e református uri ember azóta már regnum marianumot tanít . . . és mégis tagja lehet a református egyházkerületnek!

De ennél aggasztóbbnak látom én a Benedek Elek állásfoglalását és kijelentéseit a „Magyarság“ c. lap 1901. dec. 22-iki számában, három protestáns paphoz indított „néhány magyar szóban“, a melyből a „protestáns önértzet“-re nézve, minek létezését B. E. tagadja, a Debr. Prot. Lap“ hoz cáfoló fejtegetést a f. évi 2-ik számában. — Milyen cynikus hang egyházának eddig tett szolgálatairól, melyekben való „szégyenletes mulasztását“ mostan a 3 protestáns pap levelének csufondáros nyilvánosságra hozatalával és azzal „pótolja helyre“ hogy kijelenti, mikép az általa szerkesztett (az

a nagy mesterek is méltó hódolattal hajtják meg a lobogót.

* * *

De mit nekem ti, elérhetetlen eszmék, kőszáli sasként szárnyaló merész gondolatok?! Szívem lelke valódiságra vágyik, tetteröm igazi boldogságért küzd s az összhangot nem álom és ábránd képében, de megvalósulva akarom látni. Jó gyermekekkel megáldott családi tűzhelynél, virágzó hitbuzgó gyülekezet közepett, reménydús ép növendékek intézeteiben, megelégedett mívelt társadalomban, boldog szabad nemzet fiai közt, aranykalászos bérces szép hazám anyai kebelén . . . itt keresem, itt találok meg, itt élvezem én azt az összhangot, azt a symphoniát, a mely után lelkeped, a melyért naponként hön imádkozom. Igen! minden műzenénél édesebben csendül fülemben az ihletett királyi lantos zoltára és a szívet lelket andalító magyar népdal; mert úgy amabban mint emebben, symphoniává olvad egybe lelke minden gondolata, óhaja, reménye: Isten országának s szeretett hazámnak igazsága, nagysága, dicsősége! Valóban, ilyen symphoniával csak mi dicsekedhetünk széles e világon.

* * *

Énekkari nemes Ifjuság! Mi most fenkölt gondolkozásu alapítóink és jöltevőink emlékének felújítása végett gyűltünk egybe. Aldjuk Istent, boldog emlékezetű

ultramontán klerikális hős Dr. Györffy Gyula társaságában szerkesztett) lap anyagi előmeneteléről lemondani teljességgel nincs szándéka; meg hogy éppen azzal a könnyűséggel közölné 3 római katolikus, vagy 3 zsidó pap ilyen tárgyú ievélet. -- Milyen vállveregető, lenéző megszólítgatása a három „*tiszteletes uraknak*“, akár mint félszázaddal ezelőtt az erdélyi református patronus nagy ur, az előtte rongyos ruhában hajlongó kálvinista predikátornak! — Mennyi tájékozatlanság, vagy szándékos feledése, elhallgatása a való tényekben és tényeknek! — Hogy t. i. ki, vagy kik azok, a kik megkezdték „felekezetek szerint osztályozni a magyarságot; szembeállítani és egymás ellen tüzelni a felekezeteket.“ — Mily csekély jóakarát saját egyháza iránt, melynek történetéből egy B. E. bizonyosan ismeri annak mérhetetlen szenvedéseit, ma is meg nem szűnt emésztő küzdelmeit a jog és vagyonbeli egyenlőségért; és a melynek mai állapotáról is kell legalább annyi sejtélemmel birnia egy nagy nevű írónak, hogy az olyan lealázott, olyan elnyomott a magyar hazában, a magyar állam részéről, a több mint fele részében nem magyar római katolikus egyházzal szemben, — milyen csekély jóakarát — mondom — saját szegény egyháza iránt, mely nem akarja észrevenni, hogy a protestánsok annak az egy lapnak támogatásával, azaz a protestáns egyház jogainak végre valahára nyiltabb köve-

Nagy József, Vecsei—Bruckner, Magyar—Kegyes, Kádár, Fráter Ida, Sipos Margit s Kövesdi János nemes gondolkozású hitfeleink azon példaadó s buzdító tényeiért, melyeket énekkarunk és főiskolánk iránt bebizonyítottak. Ugyanez alkalomból megpendítettük a symphonia eszméjét s ezzel talán rezgésbe is hoztuk egy egy mélyebben érező szív hurjait. Vajha, ifja barátim, a ti szívetek kivétel nélkül átérezné, óhajtaná, ápolná mindenha és mindenben az összhangot. Vajha hivatások, pályátok, egész életetek olyan symphoniához volna hasonlatos, melynek utolsó accordja a megdicsőülés! Hogy így lehessen, törekedjete szünetlenül az igazi, valódi békességre, a mely távolról sem a kényelem, közöny és tehetetlenség megalkuvásának diestelen eredménye, hanem az igazság, szabadság és szeretet diadalma, létünk végeélja, az örökkévalóságban lelünk legfőbb java.

Ki hinné, hogy e mi szerény énekkarunk körében, az összhangzó ének és dal művelésével kapcsolatban, ez örök szép eszméről is elmélkedünk és megvalósulásáról is gondolkozunk. Pedig így van!

Hadd jöjjön hát nemzedék nemzedék nyomába, hadd vonuljon az idő előre, tova, e mi énekkarunk elve, törekvése, vágya, célja legyen az mi régen volt . . . *symphonia*!

(A főiskolai énekkar kegyes alapítóinak emlékére rendezett összejövetelen megnyitótul mondott alkalmi beszéd. 1902. márc. 5.)

Dr. Erdős József.

telésével, nem akarnak felekezeti harcot (gyenge erre a szegény magyar protestáns egyház!); hanem csak a farkasnak, a farkas és a bárány meséjebeli gonosz, lelketlen játékát próbálnák a világ előtt leleplezni . . . miközben meg kell érnie a protestáns egyháznak, hogy saját fiai is a farkas pártjára állanak, vagy annak nyilt támogatásával, vagy az ugyis gyengébb bárány lehurrogatásával.

Az ilyeneket mondom én a protestáns egyház életében a legaggasztóbb tüneteknek.

Nagy István.

Megújítandó Énekeskönyvünk „Gyűjtemény“-e.

IV.

Vizsgáljuk most már az új dallamok szerkezetét:

Régi énekes 154: $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{9\ 8}$ $\overbrace{8\ 8}$ magyar

Régi énekes 272: $\overbrace{13\ 13}$, $\overbrace{13\ 13}$, a sorok $4 + 4 + 5$ tagoltsággal, formailag azonos a 4. sz. új dallammal. Ösmagyar.

Régi énekes 287: $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{8\ 11}$, az utolsó sor kinyújtva. Ösmagyar.

Régi énekes 299: $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{8\ 8}$, ősi nyolcas.

Régi énekes 104: $\overbrace{9\ 9}$, $\overbrace{9\ 9}$, $\overbrace{8\ 5}$, $\overbrace{6\ 6}$ $\overbrace{9}$, a 7-dik sor 6 szótaggal rimetlenül áll, de $3 + 3$ szerint középrimes. Luther dallama.

1. sz. új dallam: $\overbrace{7\ 6}$ $\overbrace{7\ 6}$, $\overbrace{7\ 7}$ $\overbrace{6}$,

kereszttrim, páros rim, visszatérő rim. A cím szerint: *Sztáray után*. Aligha volt valaha Sztáraynak e dallamhoz valami köze. Sztáray oly dallamot, mely az ő karakterisztikus tiszta magyar versrendszerével a leghatározottabb ellentétben áll, semmiképp nem szerezhett. A mi kevés Sztáraydallam fenmaradt, azok formára, kifejezésre és jellegre nézve egészen mások. A dallam egyébiránt jó, alakzata is tetszetős

2. sz. új dallam: $\overbrace{9\ 9}$, $\overbrace{9\ 9}$, $\overbrace{6\ 6}$, $\overbrace{9\ 9}$.

A dallam egészen magyar, sőt nekünk úgy tetszik, mintha hallottuk volna már ezen dallamot, mint friss magyar nótát. Az énekírók tévedtek, hogy e négy első sort keresztben rimeltették (276, 281, 284, 302, 320, lap) mikor a sorok egyenlő hosszúsága is határozottan a páros rimelésre utal. Az előbbivel együtt nem jól van ritmizálva.

3. sz. új dallam: $\overbrace{8\ 7}$ $\overbrace{8\ 7}$, $\overbrace{8\ 8}$. Ismét

kereszttrim, mit jelen esetben a gördülékeny 8 és 7-es sorok enyhítenek. Szöveg 276. s 283. lapokon.

4. sz. új dallam: $\overbrace{13\ 13}$, $\overbrace{13\ 13}$. A sorok $4 + 4 + 5$ tagoltsággal, azonos a régi énekes 272-vel Ösmagyar.

5. sz. új dallam: $\overbrace{13\ 13}$, $\overbrace{13\ 13}$. A sorok 6 + 7 tagoltsággal. Ösmagyar.

6. sz. új dallam: $\overbrace{8\ 8\ 7}$, $\overbrace{8\ 8\ 7}$, $\overbrace{8\ 8\ 7}$,

nem sikerült utánzata a Balassa versszaknak, a 6 6 7-nek hármas alkata helyett.

7. sz. új dallam: $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{8\ 8}$, ősi nyolcas.

8. sz. új dallam: $\overbrace{8\ 8\ 8\ 8}$, $\overbrace{6\ 6\ 7\ 7}$ 6,

kereszt-páros, visszatérő rim, zavaros magyartalan alkotás.

9. sz. új dallam: $\overbrace{10\ 10}$, $\overbrace{10\ 10}$, a 61. dicséret helyett lenne.

10. sz. új dallam: $\overbrace{7\ 7}$, $\overbrace{7\ 7}$, $\overbrace{7\ 7}$, $\overbrace{7\ 7}$, egyhangú.

11. sz. új dallam: $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{8\ 8}$, magyar.

12. sz. új dallam: $\overbrace{7\ 6\ 7\ 6}$, $\overbrace{7\ 7\ 7\ 6}$, zavaros.

13. sz. új daltam: $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{8\ 8}$, $\overbrace{9\ 9}$, $\overbrace{8\ 8}$, magyar.

14. sz. új dallam: $\overbrace{8\ 7\ 8\ 7}$, $\overbrace{7\ 7}$, $\overbrace{8\ 8}$, szerkezete azonos a 42. zsoltárával, melylyel felecsereíthető.

Visszatekintve az újonnan felvett dallamok csoportjára, látjuk, hogy van benne néhány (2, 4, 5, 7, 9, 11, 13) magyar szabású dallam is, de a közép- visszatérő és ráütő rimes szerkezetek ezen specifikus magyar alakzatok, teljesen hiányoznak. Az 1, 8 és 12. számban sejtethető visszatérő rim tulajdonképpen nem a magyar visszatérő rim, mert két hosszabb sor előzi meg, vagy kereszttrimre tér vissza. Refrénes szerkezettel csak a 3 és 14 számúnál (276. és 285. lap) találkozunk. Holott az egyszerű alakzatokba ezeknek alkalmazása öntene változatosságot, művészi szépséget s ezek a nyugodt és komoly hangulatú énekköltészetben jogot követelnek. Nem mondjuk, hogy a népköltészet minden alakzatának, a szeszélyes és rapsodikus formáknak is helye van az egyházi lyrában, de azért egyáltalán nem helyes elhanyagolni azon művészi és szép alakzatokat, melyek az énekköltészet természetével megegyeznek s az egyhangúságot mérséklék. E végből nem szükséges nekünk idegen minták után menni. Ha a visszatérő, ráütő, és valódi eredeti magyar nemzeti középhímek az egyházi ének természetének megfelelőleg alkalmaztatnak, oly változatos nemzeti formák állanak elő, melyek a francia s más idegen alakzatokkal bátran kiállják a versenyt, s nekünk minden bizonynyal kedvesebbek lesznek, mert a mi nemzeti érzésünkkel megegyeznek.

Csak hogy ez esetben a szövegírónak kell előljárni, önmaga által szerkesztett vagy már előtte ismert alakzaton előbb a szöveget írván meg, azután jö a daltamszerző, ki a költeményt megzenésíti. A Gyűjtemény új énekei az eljárás, a mint tudjuk, megfordítva történt, az elfogadott új dallamokra iratván az új énekek s arra, hogy szabad formában készült szövegekre szerzettessenek a dallamok, tudomásunk szerint, még kísérlet sem történt s a szövegírók egyenesen arra voltak utasítva, hogy csak kész dallamra írjanak.

Mi a siker reményében arra kérjük a bizottságot, hogy ily irányban is tegyen még kísérletet, felszólítván a poetákat teljesen szabad formában énekszerzésre (magyar alakzatokat maga a bizottság is szerkeszthet és ajánlhat) s az így készült és jónak talált szöveget bocsássá megzenésítés alá. Mi hiszszük, hogy az óhajtott siker nem fog elmaradni s az így elfogadott énekek lesznek minden bizonynyal a legkedvesebbek a nép előtt. Mi több szép magyar alakzatot tudnánk bemutatni megfelelő szöveg példával. Lapunk szűk terére tekintettel azonban ettől most elállunk.

A Gyűjteményben mint fentebb mondtuk, hangjegyezve van 96 dallam. Ezek közül mi 27-et töröltetni kívánunk ellenben 15 más dallamot felvételre ajánlunk. A törölnő dallamok ezek:

6. zsoltár. Magyartalan szerkezet, mely a következő: $\overbrace{8\ 7\ 6}$, $\overbrace{7\ 7\ 6}$. Dallama nehézkes. Hangneme moll.* A 31. és 71. zsoltárok e dallamra irattak, de azok is minden nagyobb kár nélkül elmaradhatnak.

15. zsoltár. Szerkezete magyartalan: $\overbrace{8\ 9\ 8\ 8}$ 9. Dallama nem szép. Hangneme mindig mollban jár, csak eleje és vége dur. Csak egy szöveg van reá a 9. lapon. A dallam nem helyesen van ritmizálva.

21. zsoltár, két szöveggel a 15. és 90. lapokon. Vers és dallamformája: $\overbrace{8\ 7\ 7\ 8\ 6}$ 6. Nekünk egészen idegen. Eddig sem énekeltük; ha felvételnek, csak a számot szaporítaná.

43. zsoltár. Mint szöveg egyedül áll. A legmagyartalanabb alakzatok egyike: $\overbrace{9\ 8\ 9\ 9\ 8\ 6}$.

Szencinél a rimelés nincs betartva, a Gyűjteményben inkább dur dallam, de népünknel soha nem tudott kedvességre szert tenni.

46. zsoltár. Magyaros szerkezetű, mint már fentebb kimutattak. Dallama eredetileg mixolydi hangnemben (fis mindenütt). A Gyűjteményben félig mixolydi (dur) félig dóri (moll). De így is énekelhetlen. Roppant nehéz menetű dallam, a nép nem tud vele megbirkózni. Ezen dallamra van írva az 59. zsoltár is. Felvételét csak történelmi becse és irodalmi értéke indokolhatná. A szöveget más dallamra, pl. „Erősvárunk“ dallamára kellene inkább átírni.

47. zsoltár. Különös szerkezet, 12 sor 5-5 szótsaggal. E szakadozottsággal a francia szerzők az örömujjongást akarták kifejezni. A magyar e dallamot csak 10 szótagos sorokban tudja énekelni. Így van a dallam a debreceni revíeált énekes könyvben is, a Gyűjteményben is (a második sor hibás). A négy utolsó sorban a „Gott erhalte“ motívumai csendülnek fel, de azért mi nem mondjuk — mint némelyek — hogy Haydn ezen zsoltárdallamból készítette a császárhimnuszot. Műveiben magyar dalmotívumok és tételek is fordulnak elő. Mindez csak annyit bizonyít, hogy a legkitünőbb zeneszerzők munkáiban is fordulhatnak elő

* Mostani énekesünkben jóval több a bánatos jellegű (moll) dallamok száma. A Gyűjteményben csak kevéssel több (46 dur, 50 moll). Mi unos-untalan bánatos és kesergő dallamokat zengetünk, még akkor is, mikor annak semmi helye s elfogadható indoka nincs. Az amerikai re. keresztények énekeskönyvében, a hat részből álló „Gospel Hymns“-ben a 73. ritmikus dallam között egy sincs moll hangnemű, valamennyi dur s a derült, lelkesült magasztos öröm áradozik ki belőlök, a büntudat fájdalma is az Isten kegyelmébe vetett hitbe, a megváltás örömei mélyébe olvad át. Mi pedig még karácsonykor is siralmas dallamokat éneklünk. Azért a moll dallamok iránt a bírálatnál nem leszünk annyira elnézők.

motivumok, melyek már másutt és másnak lelkében is megesendültek és a behatásoktól a teremtői lélek sem függetlenítheti magát teljesen. Ezen dallamra van írva a 99-dik zsoltár is. Mindkettő bátra kimaradhat.

92. zsoltár. Alakzata : $\overset{\circ}{7} \overset{\circ}{6} \overset{\circ}{6} \overset{\circ}{7}$, $\overset{\circ}{7} \overset{\circ}{6} \overset{\circ}{6} \overset{\circ}{7}$

Nincs nagyobb ellensége a magyar érzéknek az ölelkező rimes szerkezetnél, hol az 1. és 4 sorok (dallamtételek) mint együtt tartozó részek közzé másik két idegen sor (2 és 3) illesztetik, e zsoltárnál pedig mindkét versrészt ilyen szerkezetű. Dallama sem jó, a mellett moll hangnemű. A 6-dik tételt a nép nem tudja megtanulni; a közénklésnél itt rendesen éktelen dissonantia áll elő úgy, hogy az énekvezetők ezért nem is énekelik, vagy félve és remegve kezdenek hozzá. A ritmizálás is el van tévesztve. Csak egy szöveg van reá. Feltétlenül törlendő.

128. zsoltár. Szerkezete ugyanaz, mi a 130-dik zsoltáré és „Uram a töredelmes“-é azért e két dallam valamelyikére kell énekelteni a szöveget, ha megmarad. Szöveg 89. lap.

140. zsoltár. Négy sor kereszttrimmel. Csak egy ének van reá. A franciák szeretik. Ezen dallamra énekelik a „Törvény summáját“ „Le sommaire de la loi“ A 112. lapon levő egyetlen szöveget sem tartjuk érdemesnek a felvételre.

43. dicséret. Egyike mostani énekes könyvünk azon hat dicséretének (35, 43, 70, 72, 157, 172), mely a Szegedy Gergely énekeskönyvében már megvan. Batizi Andrásé (Régi magyar költők tára II. 67. lap). Bármilyen nagy tisztelői vagyunk is a nagy reformátornak, ezeu egy verset, mely pünkössti kezdő éneknek van szánva, felvételre nem ajánljuk. Eddig sem énekeltek, ezutánra sines kilátás arra, hogy a nép kedvvel énekelje ezt a borongó dallamot. Szöveg 155. lap.

63. dicséret. Magyar dallam mollban Irva van reá két karácsonyi (162. és 269. lap) egy adventi (266) és egy keresztelési (311) ének. E dallam a karácsonyi öröm kifejezésére épen nem alkalmas. Hogy az igen szép szövegek kárba ne menjenek, zenészeinket kellene felszólítani, hogy új dallammal próbálkozzanak ilyen formában s dur hangnemben.

65. dicséret. Karácsonyi kezdő versül. Moll hangnemű bágyadt dallam, nem alkalmas sem karácsonyra sem más alkalomra.

70. dicséret. Képlete : $\overset{\circ}{7} \overset{\circ}{7} \overset{\circ}{8}$ $\overset{\circ}{8} \overset{\circ}{7} \overset{\circ}{8}$.

A rimelés énekes könyvünk szövege szerint meg nem állapítható. A Gyűjtemény 278. lapján levő új vasárnapi éneknél a 2-dik sor a 4-dikkel, a 6-dik a 7-dikkel rimel, a többi sor szabadon áll. A dallam frigiai, moll jelleggel. A nép nehezen s majd mindenütt ferdítve énekel.

Trias.

TANÜGY.

Néhány vonás, népiskoláink keletkezése és fejlődése történetéből.

A magyar nemzet őskori iskoláiról keveset tudunk, az új hazában lefolyt egy ezredév dulásai, annak emlékét is elpusztították, de hogy már az ő hazában olvasni, írni tudtak, bizonyítja a székelyeknél hagyomány-

ként föntrmaradt rovatékkolt ő magyar ékírás, mik itt-ott a kapuk homlokzatán ma is fölvésve találhatók. Az ő magyar ABC-ről ismertető jegyzetet hagyott hátra Nagybánya volt tudós lelkésze Gergely Károly is, melyet szélesebb körben terjeszteni e lap hasábjain nem volna érdektelen.

Az új magyar hazában történt beköltözés után őseink nyugot műveltségének hódolva az ékírást latin betűk használatával cserélték föl, — úgy de ez újítással népoktatásunk ügye nem hogy előre haladt volna, hanem egy jó időre megfeneklett, csak századok múlva, a magyar nemzeti szellem ébredésével a reformáció idejében kezdett a nemzet életében jelentősebb gyökeret verni.

Az Árpádok korában szervezett elemi vagy járás iskolák oly szükségessülte kezdetleges intézmények voltak, a melyek kizárólag inkább templomi szolgálattételre szorítottak. A legrégebb haladó városi elemi iskolái közt találjuk 1371-ben főlemlíteni a tapolcit, hol az éneklés és imádságon kívül a latin olvasás és betűvetés tudománya is felvételre az iskola tárgyai közé. Ezt követte Kolozsvár 1420-ban, Pest 1495-ben, Pozsony 1439-ben, honnan következő érdekes följegyzés áll Hunyadi János kormányzóságának idejéből. Pozsony város Péter nevű főbírája a város tanácsával egyetértőleg a város iskoláiban járó szegény gyermekeket kiltották a templomból, a polgárságnak pedig meghagyták, hogy nekik alamizsnát adni ne merészeljenek. Ebből láthatólag a Vegyesházból származott királyok alatt falusi iskoláról szó sem lehetett. Nem, mert az időben még a gyermek neveltetés a nemzet kiváltságos jogaihoz tartozott, másodsor a hozzánk beköltözött szerzetesek, — kik hivatva lettek volna iskolánk fejlődésének nagyobb lendületet adni, nem egy általános műveltséget célzó nép, hanem az — az időben még arra nem ért felsőbb klasszikus iskolák fejlesztésére fektették a főszűrt, a mi elég hiba volt, mert az idő lett volna a legalkalmasabb — a legjobb arra, hogy magyar tanítvány iskolánkban — vallás és nemzetiség különbség nélkül e hon minden fia nyelvben eggyé forrjon.

Az 1526-ban bekövetkezett gyászemlékü mohácsi vész után a számban és erőben megfogyott nemzet mintha csak helyrehozni igyekezett volna az ősök százas mulasztásait. A hit világosságában megnyilatkozott reformáció, megtörte a középkor konzervatív fellegását és gondolkozását. A hithű és erős prot. egyház vezérférfiai saját önmegadóztatásukkal falun és városban a helyi viszonyoknak megfelelő magyar tanítvány iskolákat állítottak. A tanügy terén megindult lázas tevékenység után közművelődésünk szent érdekét tekintve középiskoláink kitűnő tanulói, nem ritkán végzett lelkészek léptek csekély díjfizetés mellett a tanügy szolgálatába. Hogy a tanmenet egyöntetűséget uyerjen, kiválóbb tudósaink mint jelesül Luther, Kálvin neveléstani alapelvekkel irányították a tanügy terén még járattal kezdő tanítókat.

A céltudatosan szervezett iskola nem is vesztette el nevelői hatását. A megromlott erkölcs helyébe az egykori puritán jellem plántalódott a szivekbe. A szellemi erők gyarapodásával a közhasználatba vett latin és német nyelv mellett megtisztulva maradt örökségképpen a nép ajkán fön a zengzetes magyar szó. A szolgáltság békői melyet a zsarnokság rakott, a nemzet szellemi és erkölcsi világára a hazaszeretet szent tüztől foszlott szét. Ős Budavára mely 300 éven át a nemzet siralom vára volt, ismét a tudomány, művészet, ipar és kereskedés csarnokává változott.

A magyar prot. egyház jelene és multja mindig szoros összefüggésben állt hazánk közművelődés történetének fejlődésével — sem Róma, sem Pétervár felé nem gravitált. A magyar prot. egyház és iskolája volt több mint 300 éven át a magyar allameszme szolgálataiban azon jellegzetes mag, mely a magyart sem erkölcsében, sem szokásában mind a mai napig elkoresodni nem engedte.

Mi, mint eddig, — ugy ezután is ismerjük és tudjuk kötelességeinket, de ugyanekkor nemzeti létünk nagysága kívánja, hogy a magas kormány nagyobb mérvű erkölcsi és anyagi segélyvel támogassa e téren nemzeti irányu kultur törekvéseinket.

Patóháza.

Bossó István.

KÖZÉLETÜNK.

Országos református tanáregyesületi közgyűlés.

(Folytatás és vége.)

Váró Ferenc felolvasását a legnagyobb figyelemmel hallgatta a közgyűlés. Mikor a régi szabásu kalvinista professor rajzát hallottuk, szégyenkezve adtunk neki igazat: bizony-bizony mi már nem vagyunk eléggé kálvinisták! Még a démos-ból származottak is kezdjük levetkezni az iskolában a demokráciát. De hát hiszen épen ezért tartotta Váró Ferenc az ő gyönyörű leckéjét arról, hogy mit tartson s kálvinista tanár első és legfőbb kötelességének. Éreztük, hogy igaza van, indítványát egyhangulag elfogadtuk, egy pár elismerő felszólalás után.

Ezzel az ápr. 2 iki tárgysorozat ki volt meritve. Minthogy azonban az alapszabálytervezet tárgyalása, a tiszlikar megválasztása — számitáson kívül — egyhangulag esett meg (ami, amint utólagosan látszik, nagyon zokon esett némely feltétlen tökéletességet kereső s épen azért mindennel elégedetlen embertársunknak, pedig hát kár volt „az öreg ember szavára hallgatni,“ mikor mindenkinek módjában állott véleményét elmondani; nem az lett volna e igazibb kálvinista eljárás, ha ott a gyűlésen fejezi ki mindenki őszintén kifogásait, mintha post factum duzzog és sérteget, sőt előre gyanúsítgat?) — tehát mondom, mert az alapszabály tárgyalása és a választás a rászánt időt nem vette igénybe, — még ráértünk meghallgatni Benkó Imre előadását a tanári fizetési fokozatok eltörléséről. — Benkó előadásának vázlatos tartalma következő:

A máramaros-szigeti ref főgimn. tanárkar már a mult évben javaslattal lépett a „Tiszántuli Ref. Tanáregyesület“ elé, a tanári fizetési fokozatok eltörlése iránt. Az egyesület az ügy fontosságát felismerve, az összes ref. tanárság részvétele mellett kívánta azt megvitatni, s így lett ez indítvány a mostani közgyűlés egyik tárgya.

Az államsegélyben részesült ref. iskolák a miniszter kívánságára vették fel a fokozatokat, s ezektől vették ismét át nem államsegélyes tanintézetek is. A segélynyújtás pillanatában örömmel vettük felekezeti iskoláinkkal szemben tanusított jóindulatát a miniszternek, mely által felekezeti és állami iskolai tanárok fizetése közötti különbséget legalább részben megszüntette. Azonban a tapasztalás megmutatta, hogy a tanárok anyagi helyzetét fizetési fokozatok által javítani akaró

módszer csak veszélyt rejt magában, s az egyes tanári karok kebelében meghasonlásokat idézhet elő.

A fizetési rangosztálynak helye lehet *hivatalnokok* közt, de nincsen helye a tanárok között, kik egyenlő képzettséggel és munkakörrel működnek. Megtörténhetik e fokozat mellett, hogy egyes nem népszerű, bár régibb idő óta szolgáló tanárok a legalsó fizetési fokozatban maradnak, ami természetesen elkeseredésre adhat alkalmat. Aztán meg az érdemnek elbírálása, amihez az előléptetés kötve van iskolánk mai szervezete mellett nem történhetik kellő méltányosság szerint. Mert ez az érdem nagyon relativ fogalom, melynek megítélése nagyon nehéz. Nem szükségszerűleg következik-e ebből az, hogy a tanár, a ki magasabb fokozatba óhajt lépni, célja elérésére a választótöbbséget kegyét igyekszik megnyerni, esetleg tanártársa kisebbitésével is?

Az az érv, hogy a tanárok munkakedve a magasabb fokozat elnyerése reményében fokozódik, önmagától megdől, mert nem képzelhető olyan tanár, akit kötelességének teljesítésére nem hivatásának igaz szeretete ösztönözne. Ha felteszszük is, hogy a tanári érdemeket kellőleg méltányolják, a fokozatnak akkor sincs semmi értelme. Mert az érdemes tanárnak is várnia kell az előléptetésre, míg üresedés nincs, s viszont a másik, a kellő érdemek hiányával is magasabb fokozatba léphet, ha üresedés van és érdemes ember nincs.

Tanintézetek egy részénél a szolgálati időt veszik az előléptetés alapjául. Ez is az egyetértés megbontására vezet, mert a fiatalabb tanároknak saját érdekében óhajtaniok kell az idősebbek nyugalomba vonulását vagy kidőlését. Kimutatást közöl arról, hogy a különböző tanintézetekben ugyanazon szolgálati idő mellett két tanár közül az egyik 12—18 évig, míg a másik csak 2—3 évig élvezheti a legmagasabb fizetést, vagy egyáltalán el sem éri soha sem. Vajjon méltányos-e ez?

Ez aránytalanságok megszüntetésére való a máramaros-szigeti tanárkar indítványa, mely szerint a tanárok fizetésének emelkedése az ötödéves korpótlék rendezése útján történék. Ez a rendszer nem új. 1898. óta eszerint történik Ausztriában az állami tanárok javadalmazása. De nálunk, Sárospatakon és Nagy-Enyeden is így van, és a rendszer mindenütt jónak bizonyult, s a tanárok meglegedésével találkozott.

Csak az a kérdés, nem ró-e nagyobb terhet az átalakítás az egyházra? Felolvasó számitásai szerint a törzsfizetés 2400 kor. lenne, a négy első ötödéves korpótlék 400—400 kor., az utolsó korpótlék 600 kor., s így a legmagasabb fizetés 4600 kor. Az új rendszer szerint 13 tanárt véve egy intézetnél számitásba, évenként 600 koronával lenne több a kiadás, mi 45'000 koronás költségvetésnél elenyésző csekély összeg.

Budapestre és Debreczenre nézve külön számitást csinált, mert itt különleges viszonyok vannak. Budapesten a kiadási többlet 1600 korona, Debreczenben 600 korona.

Mindössze az okozhatna még nehézséget, hogy azok a tanárok, akik már eddig is nagyobb fizetést huznak, mint amennyi szolgálati idejükhöz képest őket megilletné, meghagyandók-e fizetésükben, miáltal a kiadási többlet emelkednék. Ezt azonban kiszámítani jelenleg nem lehet.

De nem is szükséges most a részletekre kiterjeszkedni. Teljesen elegendő, ha az egyesület elvileg állást foglal a fizetési fokozatok ellen.

A máramaros-szigetiek indítványát következő módosított alakban ajánlja elfogadásra.

„Mondja ki az országos református tanáregyesület, hogy a fizetési díjosztályokat megszüntetendőknek tartja és óhajtja, hogy a fizetés az ötödéves korpótlékok rendezése által történjék. Erre nézve felkéri az egyházkerületeket, hogy e tekintetben a segélyezett iskolákat illetőleg a közoktatásügyi kormánynál tegyenek lépéseket, a nem segélyezettéket pedig kötelezzék a fentebbiek alkalmazására.“

Az előadás befejezése után, mely általános helyesléssel találkozott, az elnök bezárta az első napi tanácskozást, az indítvány feletti vitát a másnapi gyűlés első pontjául kitűzven.

Azután ebédelni ment a gyűlés a Bika disztermébe, hol 250 teríték várta a vendégeket és Ráczy Károly teljes zenekara. Az ebéd a testület méltóságához méltóan folyt le. — A szokásos felköszöntések, elől az elnöke a királyra, nem hiányoztak. „Sziporkázó jó kedv“ ugyan nem volt, vagyis a dictiók nem fajultak el, mint néha szokott megesni; de az egész ebéd a legjobb kedélyhangulatban folyt le. Ebéd után az egész társaság az emlékkertbe vonult, hol Chilinszky lovag és Aczél Géza városi főmérnök fotograf készülékei megörökítették az első gyűlés jelenlévő tagjait. Azután a különböző szakosztályok üléseztek, látogatások történtek s az e napra kitűzött látóivalókat tekintették meg a várlakozók.

Másnap 9 órakor ismét megnyitotta Dóczy elnök a közgyűlést s megkezdődött a vita a tanári fizetési fokozatok felett. Egyetlenegy ember, Regéczy Sándor szatmári gymn. tanár foglalt állást a fokozatok megtartása mellett; rajta kívül az egész közgyűlés az előadó álláspontját fogadta el, kárhóztatta ezt a rendszert, mint a mely a legkiáltóbb igazságtalanságok és ennélfogva nagy bajok veszedelmes melegágya s elfogadta az előadó indítványát, utasítván a központos igazgatóságot, hogy az értelemben tegye meg a lépéseket.

Következett az utolsó felolvasás: Sinka Sándor előadása „Középiskoláink helyzete, tekintettel a németországi egységes jogositás reformjára“ címmel. Az előadás vázlata a következő:

A középiskolák revidált tantervei harmadik évüket teljes szélcsendben érik meg. Az elvi kérdések nem tudtak nagyobb hullámokat verni, s a gyakorlati kipróbálás nehéz műve leköti a tanárságot. Am e szélcsend csak látszólagos, mert a mélyben fontos elvi kérdések kavarnak, s midőn a külföldi élénk mozgalmakat látjuk, felő, hogy minket is el talál ragadni a reformok heve. Szükséges tehát egyrészt más, megállapodottabb kulturájú népek eféle kísérleteit megfigyelni, más részt saját viszonyainkra is ügyet vetni.

A külföldi reformmozgalmak közül leginkább a poroszoké érdekel bennünket, akik szintén az egységes jogositásra töreksznek, s akiket mi 1883. óta hiven utánozunk.

A felolvasó ezután visszapillant a németországi középiskolai kérdés menetére, hogy miképpen állott elő az egységes jogositás eszméje. Teszi pedig ezt azon okból, mert a hasonló okok és jelenségek hasonló okozatokat és következményeket szülhetnek minálunk is.

Negyven év óta folyik a kulturhare a háromféle német középiskola körül, melyek a gymnásium, a főreál iskola és reálgymnásium, s a viták folyamán két irány lép előtérbe. Az egyik egységes felső iskolát akar, a másik éppen sokféle mellett foglalt állást, mindkettő pedig a gymnáziumi monopólium

ellensége, s egységes jogositású középiskolát óhajt, de amely gyakorlatilag még nincs megvalósítva.

A porosz kormány pedig főleg arra tör, hogy a külöféle típusú iskolákat egyenértékűvé fejlessze. Ime, az egységes jogositás eszméje. Csak egy a baj, hogy e reform nem a természetes fejlődés eredménye, hanem az 1890-iki híres decemberi konferencia parancsszóra született határozata: filius ante patrem, mert a háromféle középiskola csak most kezd közeledni egymáshoz. Ez a megoldás nem igazi s szerző, hogy ezt bizonyítsa, behatóan vizsgálja a reformnak lehetséges előnyeit és hátrányait. Hasznai általában: 1. az iskolát nem változtatják hasznosság szempontjából. 2. A hivatásszerű pályára lépés fokozza a tanulmányi előhaladást. 3. A lomha tömegetől s a túlsúlytól megszabadul a gymnázium.

Haszna a tanulókra főleg, hogy bármely érettségi jogot ad bármely pályára. Amde ez csak illúzió a főreáliskolai növendékre nézve, mert ha ez theologiai pályát választ, az elmulasztott középiskolai latint és görögöt az egyetemen kell pótolnia, vagyis a reform az egyetemre appellál, mint korektorra. A jogositás anomáliája tehát megszüntetve nincs s az előnyök e hátrányok miatt elenyészők. Az érettségit is bátran eldobjhatjuk, ha ugyis a főiskola puhaltolja ki a tanulókat egyrészt a szükséges előismeretek meglételét.

Nálunk is a reformok korát éljük. — Ugyanegy elvek s irányok vannak itt is. A revízió nem érinti a középiskola szervezetét, de tanterveikbe bevitte lehetőleg a nemzeti elemek kidomborítását, a humanizmus és reálirány összeegyeztetését, sőt a görög pótlóval átment egységes középiskola talajára. Hogy itt is vannak sebezhető részek, természetes, de legfőbb az egységes jogositás előrelátható kivitele, mely némileg nyugtalanító. Nem szabad a céltudatosan fejlődő tanügyet kísérletezésnek kitenni.

Felolvasó nem ellensége az egyenjogositásnak, de az időt nem látja még elérkezettnek a megvalósulásra. Nem kicsinyli a reáltudományokat, büszke a reáliskolai tanárkarrá, de az egységes jogositás valódi tényezőjét a kétféle iskola nyújtotta általános műveltség egyenértékében látja a nemzeti jelleg zománcával bevonva. Ebből a szempontból nagybecsűek az átmeneti tantervek, melyek a jelzett alapon mozognak.

Nincs is égető szükségünk arra, hogy ujjal kijelöljünk. Mi a jogositás terén ugyanis a poroszok mellett állunk, csak hogy őszintébbek vagyunk náluk, mert bármely pályára is jogositjuk a latin és görög érettségi után a reáliskolai növendéket, a kormány pedig a boldogulás útját külön tanfolyam szervezésével iparkodik biztosítani a reálisták számára. Nálunk tehát a jogositás törvénysértés nélkül nem történhetné, de a revidált tantervek útján érett gyümölcsként fog egyszer elénkbe hullani, minden erőszakos rázkódás nélkül.

Indítványa következő: „Mondja ki az egyesület, hogy az egységes jogositású középiskolát szükségesnek tartja, de teljes megvalósítására nem tartja még elérkezettnek az időt.“

A közgyűlés Sinka Sándor előterjesztését magáévá tette.

Végül megválasztották tiszteleti tagul Antal Gábor dunántúli ref. püspököt és gróf Dégenfeld József egyházkerületi főgondnokot.

Alapszabályaihoz hiven, hozzálátott még az egyesület ahoz, hogy tankönyvkiadó munkáját is megkezdje. Elhatározta, hogy elsősorban a legégetőbb szükségnek tesz eleget, amennyiben magyar történelmi könyvet írat

középiskolák VIII. osztálya számára. Még pedig a magyar történelmi tankönyv megírására nyomban pályázatot hirdet. A másik tankönyv dolgában öttagu bizottságot küldött ki Váró Ferencz elnöklésével, oly célból, hogy záros határidőig javaslatot tegyenek a magyar olvasókönyvek megírására vonatkozólag.

Miután a nagyenyedi Bethlen-kollégium meghívása előterjesztett: az országos tanáregyesület jövő évi közgyűlésének színhelyéül Nagy-Enyedet tűzi ki.

Erre az elnök a közgyűlést berekesztette.

Délután a vidékről egybegyűlt tanárok és igazgatók nagy része elutazott, az ottmaradtak pedig Debrecen város látnivalóit tekintették meg.

* * *

Ime ez volt az országos református tanáregyesület első közgyűlésének lefolyása. Legyen ilyen a többi is! Hassa át az egyesületet az együttérzésnek mindenek felett álló ereje s ne engedje magát zavartatni magasztos munkájának teljesítésében semmi kicsinyes akadékoskodás által. Mert le z ilyen is. De hát erre előre el kellett készülni, mert kálvinisták és magyarok hogy is tudnának összeforradni egy közös gondolatban! De ha a többség együtt érez, a megalakult egyesület munkálkodása áldásos lesz s fényes betűkkel fogja beírni nevét a haza, közelebről a református tanügy történetébe. Bár úgy lenne!

Tudósító.

A szalontai egyházmegye közgyűlése.

Nagy-Szalonta, ápril 3.

Mintha megállott volna az idő! . . . mintha még most is a nagyhét tartana! . . .

Tart . . .

Szomorú, bánatos hangulat üli meg a gyűléstermet; a szív még nagyon sajog; a lélek még fájoan érzi a nagy veszteséget.

. . . Egy szék üres csupán . . . de az az üresség olyan sokat jelent; egy ember nincs itt csak, a ki 46 esztendőn keresztül mindig itt volt, de az az egy ember sok, nagyon sok emberrel ért föl . . .

Tisza Kálmán, az egyházmegye világi elnöke, 46 éven át volt bölcs gondnoka, vezérlő oszlopa nincs itt.

A nehéz küzdelmeket, a fényes pálya töviseit ott piheni már ősei között, a geszti sirboltban . . . elvégzett mindent!

De mi siratjuk a mi fejünknek leesett koronáját . . . nem lehel, nem tudjuk megszokni, hogy Tisza Kálmán már nincs!

. . . Ezért a borús, bánatos hangulat . . .

* * *

A gyűlést Széll Kálmán esperes 9 órakor buzgó imádsággal nyitotta meg, melyben kifejezést adván az egyházmegyét ért nagy gyásznak, a minden erőnek és kegyelemnek Istenét kéri, hogy építse meg a mi nagy romlásunkat. Az imádság elhangzása után ugyancsak Széll Kálmán esperes a következő beszédet tartotta:

Tisza Kálmán emlékesete.

Nagytiszteletű e. m. Közgyűlés!

Midőn egyházmegyénknek, az egyházi törvény értelmében, a mai napra egybehívott közgyűlését megnyitni szerencsém van:

bánatos lélekkel jelentem be, hogy egyházmegyénk szeretve tisztelt gondnoka Tisza Kálmán f. é. március 23-án meghalt . . . elég csak nevét kimondani, hogy a nagy veszteség fájdalmát, minden magyar ember és a magyarországi református egyház minden tagja érezze . . .

mert a megboldogult 72 esztendőre terjedő, hosszú megáldott földi életében, mintaképe volt a családjá, vallása és egyháza, hazája és nemzete, s koronás királya iránti igaz hűségnek, s nemes példát adott a kötelesség buzgó és lelkiismeretes betöltésében.

Ifjusága hajnalán, mint nem egészen 25 éves ifjat, választotta meg őt e. megyénk gondnokául, 1875. július havában. s ezóta majdnem félszázadon át, 46 esztendőig volt egyházmegyénknek kiváló buzgóságu, szeretve tisztelt gondnoka, a ki még akkor is, midőn a haza és nemzet érdekében kifejtett nagy tevékenysége, miniszterelnöki sokoldalú elfoglaltsága, egész a lerokadásig megterheltek, még akkor is kereste az alkalmat, és áron is megvette azt, hogy a mi szerény e. megyénk gyűlésein részt vehessen egyházi és iskolai ügyeink intézésében bölcs tanácsával vezessen nemes példaadásával tanítson . . .

Koporsójára egyházmegyénk nevében koszorút tettem, mélyen érzett tiszteletünk és hálánk jeléül s körlevélben kértem, hogy temetésén, mely Budapesten március 25, Geszten március 26-án volt, minél többen jelenjünk meg s valóban utolsó útján a geszti sirbolt-hoz, tömegesen kísértük el, s ott, a végbucsunál még egyszer kifejeztem e. megyénk szívből fakadó örök háláját, s ünnepélyes fogadást tettem, hogy áldásban örizzük meg az ő nagy nevét, hálás kegyelettel emlegetjük elévülhetetlen érdemeit, és ha lankadunk a buzgóságban a kötelesség teljesítésében: Reá, az ő példájára, az ő dicsőült szellemére nézünk, hogy erőt, kitartást és buzgóságot nyerjünk . . .

. . . Ezzel a bánatos bejelentéssel nyitom meg e. megyénk közgyűlését, melegen üdvözölve annak minden alkotó tagját.

A beszéd elhangzása után mély megilletődéssel kéri föl esperes gróf Tisza Istvánt, mint egyházmegyénk hivatalára nézve legidősebb tanácsbíróját, hogy az egyházi törvények értelmében foglalja el az elnöki széket, és mint világi elnök vezesse a tanácskozást.

A gyűlési képviselők igazolása, a meg nem jelent tagokról való jelentés, és a tanácskozás sorrendjének megállapítása után Széll Kálmán esperes indítványozza, hogy Tisza Kálmán e. m. gondnok elhunytá fölött egyházmegyénk fejezze ki mélyen érzett, igaz fájdalmát, s a megboldogult iránti örök háláját, annak kijelentésével, hogy az ő nagy nevét áldásban örzi meg, az ő elévülhetetlen érdemeit hálás kegyelettel veszi emlékébe, továbbá, hogy ezen mélyen érzett fájdalmát és a megboldogult iránti örök háláját tolmácsolja a gyászoló családhoz intézendő részvét iratában, végül vegye jóváhagyó tudomásul, hogy a megboldogult koporsójára esperes e. megyénk nevében koszorút tett és körlevélben hívta föl egyházmegyénk lelkészét, hogy a temetésén minél nagyobb számban jelenjenek meg.

A gyűlés esperes indítványát egyhangulag elfogadja s egyben elrendeli, hogy az esperes által tartott gyűlési megnyitó imádság és a beszéd, továbbá ugyan-csak esperes által Tisza Kálmán koporsójánál Budapesten tartott imádság és Geszten a sirboltnál mondott bucsubeszéd egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétessék.

A közgyűlés lefolyása.

Ezután a Tisza Kálmán halálával megüresedett

egyházmegyei gondnokságra a gyűlés elrendeli a szavazást 1902. év július 1. határidővel s a szavazatok számbavételére egy öttagú bizottságot küld ki.

Majd Széll Kálmán esperes 1901. évről szóló jelentését tárgyalja a gyűlés, melyből kiemelendők tartjuk, hogy az egyházmegyében urvaországban élők száma 40,338 volt, a kegyes adományok és hagyományok összege 26,925 korona 69 fillér, a bevétel az egyházmegye 45 egyházában 185,578 kor. 21 fillér, a kiadás 164,743 kor. 77 fillér, buza-bevétel 229,394 liter, kiadás 196,068 liter volt, új építkezésre 18 egyházban 22411 kor. 79 fillér, a meglévő épületek fentartására 13861 korona 74 fillér fordított. A tankötelesek száma 6—12 évig 9824, ezek közül feljár 9108, tehát 92.72%; 13—15 évig 3218, kik közül feljár 2528, tehát 78.5%; konfirmáltak száma: 1024; született törvényes: 2957; törvénytelen: 299; áttért 32; meghalt 2055, kitért 11; felekezetenkívülivé lett 18; a szaporodás tehát 1204; a népesség 83,129; házasságra lépett 779 pár; nem esküdött 83; megesküdött tisztán ref. pár 586; vegyes pár 110; ebből egyezséget kötött javunkra 34 pár; kárunkra 15 pár, egyezségre nem lépett 61 pár.

Az elnöki és scontro ügyekről szóló esperesi jelentés után a lelkészi gyámintézet számadásának megvizsgálásáról szóló jelentés kapcsán elhatározza a gyűlés, hogy a lelkészi özvegyek és árvák segélyezési összegét $\frac{1}{4}$ -ed részenként évi 110 koronáról 120 koronára emeli fel már a f. é. 1902. évtől kezdve.

Az egyházmegyei közigazgatási pénztárról szóló számadás jóváhagyása után, a közalapi bizottság jelentése kerül sorra, mely szerint közalapi pénz a múlt év folyamán befolyt 5270 kor. 86 fill., — a f. évre kivetett 5132 kor. 70 fillér, hátralékban maradt a múlt évről: 473 kor. 25 fill., töröltetett: 89 kor.

A nagyváradi internátusról szóló jelentés tudomásul vétele után az internátusi igazgató bizottságba tagokul beválasztják Tisza Kálmáné, gróf Tisza Istváné és Széll Kálmáné urnőket, Széll Kálmán esperest, gróf Tisza István és dr. Balogh Elek tanácsbírákat.

A tanügyi és missiói bizottságok jelentéseit a gyűlés tudomásul veszi.

Egyházkerületi képviselőknek egyházi részről: Nagy Imre és Balogh Ambrus, világi részről: gróf Tisza Kálmán és Benedek László tanácsbírákat, póttagoknak: Böszörményi Lajos, Márk Ferencz, dr. Balogh Elek és Hadházy Kálmán tanácsbírákat választják meg.

A számvevőszék jelentésének tudomásul vétele után, megerősíti a gyűlés a szakali lelkészválasztást, mely szerint március 23-án Nagy Sándor p.-daróczi lelkész választatott meg.

A szentleányfalvai iskola államosítása tárgyában kötött szerződést egyházmegyénk jóváhagyva az egyházkerületi közgyűlés megerősítése elé felterjeszti.

Ugyancsak a szentleányfalvi egyháznak engedélyt adnak arra, hogy az egyházi adó még ez évben a régi adókules szerint vettessék ki.

Ugyancsak a szentleányfalvai egyháznak segélyért való kérvényét, mivel arra az egyházmegyének jelenleg alapja nincs, elutasítják.

Az okányi ev. ref. egyháznak, Okány községgel az ev. ref. iskolának községiékké tétele tárgyában kötött szerződést a gyűlés jóváhagyván, megerősítés végett az egyházkerülethez felterjeszti.

A komádi egyháznak két új iskola felállítása iránti kérelmét a gyűlés jóváhagyja.

Az ágyai egyházi adókules; az anti egyházi adó-

kules; a szemlaci egyházi adókules ügyének tárgyalása után, jóváhagyják a mezőgyáni egyház 2 hold földvéttel jóváhagyás iránti kérvényét, ugyszintén a sarkadi egyház iskolatelek vásárlása, valamint a bajji egyház szintén iskola-telek vásárlása iránti kérvényeit.

A németperégi egyház templomot és tornyot akar építeni különböző segélyekből, mivel azonban a templom és torony terv a szakértői vélemény szerint nagyon is pótlásra szorul, e pótlások teljesítése végett a tervet a gyűlés visszaadja s az építési engedélyt csak akkor adja meg, ha majd az egyháznak együtt lesz az építési költsége.

A kis-pereregi és német-pereregi egyház hátralékos tartozásainak kifizetésére egy évi halasztást ad a gyűlés, de elvárja, hogy a tartozások 1902. évi december 31-ig kifizetessenek.

Nagy Ferencz kisperegi tanító fizetésének állami kiegészítése iránt beadott kérvényét pótlás végett visszaadják.

Végül Nagy Lajos nagy-zerindi tanítót jelenlegi állásában végleg megerősítik — mely után nevezett tanító a tanítói esküt a gyűlés színe előtt leteszi.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Széll Kálmán, Böszörményi Lajos, dr. Balogh Elek és Hadházy Kálmán küldettek ki.

* * *

A gyűlés után közebedre gyűltek a gyűlés tagjai; — felköszöntő és zene nem volt.

Nem hallottuk a „Vékony deszka kerítést”; — s az a mi szeretett nagy emberünk is már nem mereng a kedveit nótán! . . .

. . . Hej! „Vékony deszka kerítés,” — ha majd valamikor újra előkerülsz, — mennyi mindent juttatsz eszünkbe egy fényes ragyogó pálya nagy emberéről, — a ki annyit tett *értünk*, annyit szenvedett *értünk* és ugy szeretett *minket*.

Szombathy István.

Javaslat,

a h.-m.-vásárhelyi ref. egyház rendezése tárgyában.

II.

Az ösöktől és elődöktől ugyanis örökségül maradt ránk bizony intézmények, u. m.: templomok, iskolák, lelkészi és tanítói hivatalok, presbyteri és gondnoki állások s némi-nemű ingó és ingatlan vagyonok. Ezeket karoltuk fel elismerésre méltó buzgósággal és lelkesedéssel; fáradtunk, intézkedtünk és beszéltünk sokat ezek érdekében egész a kimerülésig. Idővel azonban ezek az ügyek is mind nehezebbekké váltak reánk nézve s ma már egy részök nem is látható jól el a meglévő tisztli személyzettel, habár az egyházi tisztviselők s alkalmazottak ma már több mint 70 főre szaporodtak. De ez kivéve a főgimnáziumot, még mindig nem elég, bár érezzük, hogy e roppant személyzet maga is igen súlyos teher az egyházon. Mert ennyi tisztviselő és alkalmazott ügyeinek ellátása, működésének és magaviseletének irányítása és felügyelése maga is igen nagy mértékben megnövelte a központi igazgatás terheit. Ide járult még az, hogy egyházunk vagyona idők folytán felszaporodott, ugyanannyira, hogy ma már, ideértve a főgimnázium értékét is, közel 2 millió korona értékű ingó és ingatlan vagyont kell kezelnünk s pénztári évi forgalmunk a fél millió koronát jóval meghaladja. Ez ugyan magában véve csak örvendetesnek

mondható. Bár volna még sokkal több vagyona az egyháznak, mert az a mostani szükséghez képest távolról sem elegendő: de baj annyiban, hogy a vagyoni ügyek ellátása is igen sok munkával jár s az egyház embereit a lelki élet művelésétől nagyon elvonja. Hogy csak egy példával világosítsam az állapotokat, nekem, mint a gimn. építési bizottság elnökének 1894—97. években esztendőnként 2—300-ra ment csak ez építési ügyben elküldött leveleim száma, ezen kívül voltak s vannak más tárgyú leveleim, a számos gyűlési, bizottsági munkálatok és javaslatok fogalmazása a legkülönbözőbb ügyekben. Azóta, hogy az elnökséget viszem évenként 5—600-ra megy hivatalos küldeményeim száma, melyek nagyobb részét külön-külön magam látom el kíséreléssel; ezenkívül nem ritkán fontos bonyolult ügyekben készítek javaslatokat, olykor fölterjesztéseket és leveleket, egyháztanácsi és bizottsági ülésekre járok, az egyházi igazgatás minden ágát ellenőrzöm, sokszor irányítom, tervezek és a végrehajtásnál vigyázok, hogy lehetőségig minden dolgunk rendben folyjék s kár vagy megrovás ne érje az egyházat és intézményeit; a hozzáfordulókat utasítom s ügyes-bajos dolgaikat ellátom. Mindez természetesen csak úgy végezhető, hogy segédet tartok magam mellett, ki a lelkészi munkát addig végzi, míg én a közigazgatási teendőkkel bajlok. Tehát tulajdonképpen kettős erővel dolgozom. Nem azt kérdelem, hogy méltányos-e ennyire megterhelni valakit s egy emberre kettőnek igáját is ráróni? Hanem azt, hogy helyes-, és az Isten országa érdekében álló intézkedés-e, elvoni a lelkészt tulajdonképeni feladatától? mely a gyülekezet hitéletének ápolása. De elismerem s nyilvánvaló dolog, hogy az egyház elnökének az eddigi központosító rendszer mellett mindezt végeznie kell, mert neki elutasíthatatlan kötelessége mindenre kiterjesztenie figyelmét, a mi az egyház életére és állapotára tartozik, mivelhogy az egyházi törvény is erre kötelezi.

Ez azonban még csak egy része e rendszer hátrányának. Másik része az, hogy ez a központosítás a többi tisztviselők dolgait is igen felszaporította. A mai korszak és az ügyek helyes vitele részükről is csaknem folytonosan irodai munkát kíván. Jegyzőnk, számvevőnk, pénztárnokunk, gondnokaink ki nem fogynak a toll-forogatóból s csaknem minden órára találunk az iratok és jegyző- és számadó könyvek körül dolgot: pedig eljárásaikban a lehető legnagyobb egyszerűséget követik és sok ügyet intézünk el egymás közt rövid uton s elő szóval.

Többi lelkész-társaim szintén megtalálják bőven dolgaikat a közvetlen rájuk bízott intézmények felügyeletében s az egyház által hozzájuk utalt ügyek és munkálatok intézése és ellenőrzése körül. És mégis, mindezek mellett, mondhatjuk-e, hogy közigazgatásunk kifogástalan? s hogy itt minden pontosan és jól történik? Ezzel még olyan helyen sem dicsekedhetnek, hol, mint a debreceni ref. egyházban, igazi fizetéssel ellátott, külön tisztviselők végzik az egyházi közigazgatás és ügykezelés teendőit s hol erre évenként 4—5 annyit is elköltenek, mint mi. Mert ahhoz, hogy a magasabb igényeket is kielégíthessük, még sokkal nagyobb számú es egyenesen erre készült tisztviselői személyzet kívántatnék.

De lenne bár a legtökéletesebb is közigazgatásunk: mindez, mint kifejtetlen, csak alárendelt értékű az egyházban, mert nekünk nem a kormányzást és kezelést kellene első sorban keresnünk, hanem az Istennek országát és igazságát. S épen ez a nagy baj az egyházi összpontosításban, hogy ennek ezer meg ezer

ügyei bajai figyelmünket és erőnket elvonják attól a magasabb feladattól, melynek követésén teljes erővel kellene működnünk, t. i. vallásos és erkölcsi élet irányításától és javításától. A lelkészek a közigazgatási teendőtől alig érnek arra, hogy a kultust, az istenitisztelei teendőket s az egyes felektől kívánt szolgálásokat (keresztelelés, esketés, temetés stb.) kellő előkészülettel elvégezzék. Hogyan szentelhetnének hát időt arra, hogy hiveik lelki gondozását szükségelt mérvben felkarolják? Ilyesmit, bizony, meg sem kísérhetnek: hiszen senki sem tudja, hogy kik az övéi, kikről tartozik ő felelni, hol és mely esetben kell neki kezdeményezőleg, intőleg vagy javítólag fellépni? Ily rendszer mellett oda jut az egyház, hogy habár 4 papja van (Ujvárosról most nem szölok): az egyes hivekkel senki sem törődik tüzetesen s azoknak a lelki gond tekintetében voltaképen egy papjuk sincs; — a mi lényegesen hozzájárult annak a szomorú és veszélyes állapotnak előidézéséhez, a melybe jutottunk, hogy t. i. hivek és pásztorok kölcsönösen nem ismerik egymást s nem is törődnek egymással.

E tarthatatlan helyzetben tehát a legelső szükség a bajt gyökerében orvosolni, vagyis az összpontosítással szakítani, ez által a mód nélkül felszaporodott közigazgatási teendők terhét könnyíteni, egyszersmint felszabadítani a lelkészeket és presbytereket e mérőben világi foglalkozás békái alól s figyelmüket arra irányozni, hogy első sorban ne az irodát, hanem a lelket őrizzék. S ennek nincs más módja; mint a kisebb gyülekezetekké alakulás, melyekben a közigazgatás nem ad sok dolgot. Az olyan nagy egyház, a milyen most vagyunk, képtelen birni önmagával s képtelen meglévő lelkészei munkaerejét és tehetségeit kellően kihasználni. Mert kicsoda várhatna az egymástól független s egyenjogú lelkésztársak hivatalos eljárásában összhangzást, rendet és pontosságot? holott utasítást egymástól nem fogadnak el, és senki sem tartozik az egyenjogú lelkészek közt egymástól függeni. Ebben az állapotban egész természetesen áll az elő, hogy az együtt szolgáló lelkészek, külön-külön bármily jelességekkel ékeskedjenek is, olykor utjában állanak egymásnak, mert az emberi természet változhatatlan törvényei szerint más-más nézetrel és szándékkal vannak sok dologra nézve. Egyik akar tenni valamit, a mit a másik nem akar, vagy más-kép' akar: a mikor aztán az ügy rendszerint semmivel sem megy előre. Ily állapotban nem lehet máskép', minthogy egy hibás lelkész példája rombolóan hasson az egész nagy gyülekezetre; a jó pap képességei és akarata pedig meg legyenek bénítva s kellően ne érvényesülhessenek. A kis gyülekezetek rendszere mellett mindez ellenkezően van. Itt a lelkészek nem állanak egymás utjában, a mi egyiknek szándékában üdvös és jó van: az szabadon érvényesülhet; ha pedig valamelyiknek gyöngeségei és rossz tulajdonai vannak, ezek káros hatása nem terjed túl saját gyülekezetére sük határain. Egyik gyülekezet élete és haladása serkentőleg hat a többiekre, úgy hogy a közelségnél fogva valamennyien versenyre kelnek a jó igyekezetben. S a jó hatás annál könnyebben árad ki a lelkésztől a gyülekezetre, mert most, mint a faluhelyeken, a lelkész minden hallgatóját ismerheti, az ifjak szeme előtt növekednek fel, az öregeket fel-felkeresi házaiknál, beszélget velők, a hol őket előtalálja, a családok erkölcsi s anyagi állapotát tudja s figyelemmel kíséri, idejében inti és visszatartja a bűn útjára jutottat és segédkezik nyujt annak a jobb életre, gondja van a szegényekre és elhagyatottakra, a betegekről és iskolából kikerült

sérdülő ifjakra : ezért hallgatnak reá hivei, mert velök együtt érez, képes őket vezetni és megtartani a vallásos életbe és a tiszta erőlecsben, főleg, hogy ha neki magasztos munkájánál a presbyterek is segélyére vannak. S a mit kün az életben beszél és tesz, annak kifejezést és nyomatékot ad az egyházi gyűlésben és a szószékben is, úgy hogy ez a kettő teljes összhangban működik a pap lelkipásztori eljárásával s az egyes hivek előtt tett nyilatkozataival. Lehet-e ember, ki ily viszonyok közt áldásosnak ne ismerje el a lelkész munkáját s tiszteletreméltónak ne találja az egyház intézményeit?

De ha kívánjuk, hogy a lelkész és az egyház nálunk is áldásosan működjen, akkor nálunk is ehhez képest kell berendezni e roppant gyülekezetet, a mit nem lehet másképp elérni, csak az önálló kisebb egyházakra alakulás útján, a mikor egy-egy lelkészre csakis annyi lelket bízunk, a mennyinek jól gondját viselheti. Valamint egy nyájnál nem tanácsos oly sok jószágot adni a pásztor keze alá, a mennyit megőrizni nem képes s valamint az iskolában helytelen dolog egy tanító kezére tulságosan sok gyermeket adni, — mert ily eljárásnak csak a nyáj és az iskola vallja kárát: így vagyunk a lelkek őrizetével is. Másfelől hiabavaló dolog a pásztorok és tanítók számát is szaporítani, helyes munkamegosztás nélkül. Hiabavaló a lelkészek számát is akár megkettőztetni vagy megháromszorozni, ha őket mind egy rakáson hagyjuk s ki nem mutatjuk egész pontosan külön-külön mindeniknek a maga helyét és a maga hiveit.

Hódmező-Vásárhelyen, 1902. február havában.

Szeremlei Sámuel,
lelkész.

IRODALOM.

Könyvbírálat és ismertetés.

Debreceni Lelkészitár. Első kötet. Gyakorlati evang. reform. Papi-lexikon. Szerkesztette *S. Szabó József* töltszentelt lelkész, debreceni kollégiumi tanár. Ara füzve 6 korona, kötve 7 korona. Debrecen, 1902. Telegdi K. Lajos utóda Eperjesy István kiadása.

(Folytatás)

Az ötödik beszéd virágvasárnap, Kiss Ferenc püspök-ladányi lelkész munkája, címe: „Jézus Könyvei”. Alapigéje Luk. XX. 41. szerző kétségtelenül szépen ír, arról tanuskodik ezen munkája is. Mindazáltal én ezt a beszédet nem tartom sikerült virágvasárnap alkalmi beszédnek, magam részéről inkább mint közönségest használnám fel. A munkában előforduló számos és jól felhasznált bibliai idézetek szerzőnek a bibliában való nagy jártasságáról tesznek tanubizonyságot.

A hatodik beszéd szintén virágvasárnap, címe: „Hozsánna”. Alapigéje ugyanez Ján. XII. 13. alapján. Szerzője Madarász Imre karczagi lelkész. Egészen alkalmi, az alapigéket jól fejtegető könnyed menetű egyházi beszéd. Végén csattanós hat soros vers van. A ki szereti, sikerrel használja fel.

A hetedik beszéd nagypénteki. Szerzője Balogh Ferencz theologiai tanár. Címe: „A szenvedés a tökéletesedés eszköze”. Alapige: Ján. XIX. 15. A textusból mint tanúságot hozza le a felosztást. 1. A népek s megváltók sorsa szenvedés. 2. A szenvedés eszköz az előhaladásra. Széles látkörrel, gyönyörűen distingválva

fejtegeti az emberiség boldogtalanságát az idők folyamán, s hogy a népeket szerencsés-jök halál, szerencsétlenségök boldogság felé vezérli. A második részben az életből vett gyönyörű hasonlatai ragadják meg figyelmüket. A munka dicséretre nem szorul.

A nyolczadik beszéd husvét, címe: „Krisztus győzelme”. Alapigéje: Ján. XVI. 33. Szerzője Jánossy Zoltán sámsoni lelkész. A beszéd főtárgya ez: Bizzatok, én meggyőztem a világot. 1, Krisztus meggyőzte a bűnt, 2, és a halált. Első részében vonatkozás van a baptista prófétákra s az u. n. socialistákra. S midőn ezek felett megsuhogtatja vesszejét, ugyanekkor az önző szívű gazdagoknak is tanúságos leczkét ad, intvén őket a Krisztusi szeretetre. A második részben mélyen járó szép gondolatok vannak. Fejtegeti a halált: Madách, Goethe, Mendelshouból szövege oda illően idézeteket, hanem a Kr. szenvedéseit oly élénk színekkel írja le, hogy a gyöngébb idegzet alig-alig bírhatja ki. A munka terjedelme azonban megengedi az ilyenek kihagyását. Jó szónok a Jánossy Zoltán beszédeit sikerrel használhatja.

A kilencedik beszéd „Jézus elégtétele, az igazság diadala” áldozócsütörtöki, az alapige: Csel. I. 11. Szerzője Vásárhelyi Zsigmond új bánovczei missz. lelkész. Szép beszédében csak arra nézve teszek megjegyzést, hogyha az első rész végén ugyszintén a második részbe is behozott „a miképen — azonképen” gondolatokat úgy használta volna fel, hogy azok képezték volna a felosztást: beszéde akkor sokkal megragadóbb lett volna. Különbben az első rész elején tett azon megjegyzését, hogy nem követi azon szónokok példáját, kik mindig a jelenlevő alkalmat állítják a legfontosabbnak, teljesen osztom. Mert nagyon sok ünnepi beszédben előfordul ez: „A mai nap a keresség legnagyobb ünnepe”. Igen szép részletek ebben a beszédben a második rész második és harmadik kikezdései.

A tizedik beszéd címe: „A pünkösdi világosság.” (Miért nem pünköszi?) Szerzője Gulyás Benő. Alapigéje Csel. II. 2—3. Főtétele s felosztása a következő: A pünköszi világosság fényénél az ember 1. megismeri és szereti Istent 2. és ember társait. Ki lehet ugyan hozni az alapigékből ezeket is, de ez a két fő igazság. Isten-szeretet, emberszeretet, annyira használt és közönséges, hogy még egészen más tárgy beszédeinkben is kísértenek ezek minket. Így aztán szerző is egészen köznapi fejtegetésekbe bocsátkozik. Annak a pünköszi léleknek a vételekor magasabban kellene járnunk. Szerző gyakorlott író, mutatják ezt nagy számu beszédei, de hibája az, hogy tultermel.

A tizenegyedik számu beszéd „A reformáció az evangyeliomi világosság győzelme”, Reformáció napján mondotta Szuhay Benedek kápolnai lelkész. Alapigéje: Máté IV. 16. Igen helyes irányu és az alapigéket kimerítően fejtegető beszéd. Menete könnyed, de azért tartalmas. Az előhozott szentíráti helyek jól vannak benne alkalmazva. Szerző már az őszi urvacsoraosztást a ref. emlék ünnepén tartja.

(Folyt. köv.)

Felsővégesi.

KÜLFÖLD.

A külföldi protestantismusról.

Korunk egyik legfontosabb, de egyszersmind legsebbebb problémája az, hogy miképen volna megnyerhető az egyházi életnek az emberiségnek épen a

legműveltebb része. Mert valóban ideális állapot volna az, ha az intelligencia oly tevékeny részt venne az egyházi életben, mint a milyen tevékenység tőle egyházi téren is jogosan elvárható volna. Ezt a problémát egy párizsi katolikus pap úgy akarta megoldani, hogy *intelligens hallgatóit mindig különös figyelemben részesítette*. Intelligens hallgatói számára mindig külön helyet tartott fenn a templomban, predikációja kezdetén üdvözölte az „urakat és hölgyeket, meg dicsérte az uraknak és hölgyeknek vallásos buzgalmát és álhatosságát és ígérte nekik, hogy az iparral és kereskedelemmel foglalkozó urak lelki üdvéért küzdeni fog a papság”.

És a katolikus papnak mindig fényes uri publikuma van!

Nem bocsátkozom annak a kérdésnek a bírálatába, hogy helyesen járt-e el az a katolikus pap, de az kétségtelen, hogy, ha mindenütt az intelligencia járna elől jópéldával a vallásos élet ápolásában: a nép zöme akkor százszorta vallásosabb volna. Mert mikor látja a nép, hogy az értelmesebb emberek nem látogatják Istenházát, lehetetlenség, hogy arra a gondolatra ne jöjjön, hogy annak nagy okának kell lenni. Az okot pedig a maga módja szerint megtalálja abban, hogy az intelligencia nélkülözheti Istenházát. Miért ne nélkülözhetné tehát a nép is?

Egy norvég pap „modern embernek” nevezi az ilyen intelligens embert, és azt mondja a modern emberről egy felolvasásában: „kedves lelkésztársaim, ajánlom figyelmetekbe a modern embert, ajánlom jóindulatotokba és különös lelkigondozástokba. Függetlenek lévén, sokkal őszintébbek ezek, mint a másforma emberek. De merem állítani, hogy, ha mi ezeket *Krisztusnak megtudjuk nyerni, a réginel magasabb rangu keresztyénséget formálunk*. Mindenesetre modern civilizáció embere áll előttünk, kit mi sokszor igazságtalanul ítélünk meg és sokszor ok nélkül gyalázzunk. *Tanuljuk meg őket szeretni!*”

Érdekes ezen kérdésre vonatkozólag egy családanya észrevétele is, ki szintén az intelligens emberek közönyösségével foglalkozik. A közönyösség és hitelenség egyik legfőbb okát abban találja, hogy a *gyermek egész héten át a klasszikus régiségek tanulásával foglalkoznak az iskolában, majd a modern irodalom remekeit tanulmányozzák, melyek iránt bámulattal telnek el és tanulmányaik végén arra az eredményre jutnak, hogy „az evangéliom jó az öreg asszonyoknak és a kis gyermekeknek.”* Majd, mikor az életbe kilépnek, a megélhetés gondjai foglalkoztatják őket és nincs idejük sem rá, hogy pótolják azt, a mit az iskola elmulasztott: a vallásos alapot.

Pedig, hogy a vallásos szempont háttérbe szorítása milyen káros minden emberi alkotásnál, és előbb utóbb annak az alkotásnak a bomlására, pusztulására vezet, arra szép példaul hozzák fel a franciák az *üdv hadseregének* a sorsát. Pedig némileg ez is vallásos színezetű intézmény, hiszen isteniszteleteket is tartanak utcákon és más nyílt helyeken, sőt a tagok magukat „Krisztus katonáinak” nevezik és minden eszébe jut, hogy *ellentétbe helyezkednek minden fennálló vallásfelekezettel*.

Jelenleg 1832 tisztjük és 42000 közkatonájuk van. Különösen a jótékonyág gyakorlása körül buzgólkodnak, a mennyiben évenként körülbelül 4¹/₂ milliót fordítanak a társadalmi nyomor enyhítésére. Különösen Angolországban végeznek fontos munkát, a hol a londoni

polgármester évenként az üdv hadserege generálisának Boothnak ünnepélyesen fejezi ki köszönetét szolgálataikért.

És most mégis mi történt? Az *üdv hadseregét cserbe hagyta a generálisa: Booth*, és maga is kilépett a saját hadseregéből és átment Dowie táborába, a ki nem régen alkotott egy új felekezetet: *a keresztyén Sion egyházát*. Dowie először Chicágóban lépett fel, (különben Ausztráliából jött), majd Európában tett hódító körutakat, mely alkalommal állítólag több mint 10,000 hívőt nyert. Sion nevű várost is akart alapítani, melyből többek közt ki lettek volna zárva az orvosok és papok is. Annyi bizonyos, hogy sokat megnyert a maga részére az üdv hadseregéből. Legközelebb Clibborn Arthur, a Booth egyik rokona és segéde követelte Booth tábornoktól, hogy erősítse meg az üdv hadseregének több tételét, melyek közt az a tétel is ott volt, hogy Krisztus nem sokára eljön ismét test szerint és hogy az üdv hadseregének tagjai kötelesek megtagadni a katonai szolgálatot. Booth megtagadta ezen tételek megerősítését, egyszersmind kilépett az üdv hadseregéből.

Az üdv hadseregének a sorsa is csak azt bizonyítja, hogy a *hit szilárd alapjai nélkül maradandó alkotások létre nem jöhetnek*. Idézhetjük erre az esetre is Vinet Sándornak a neves lausannei theologiai tanárnak egy mondását: „Minden egyesülés vallás nélkül lélek nélkül való test. Minden törvényhozó érezte ezt mindnyájan látták, hogy a szent dolgok tisztelete élet, és az istentelenség a politikai intézmények halála. Társaságot alakítani vallás nélkül annyi, mint levegőbe építeni”. *A mit közszellemnek nevezünk, az nem egyéb, mint vallásos szellem*. Fontos ez az államok életében is „mert csak Isten segítheti a népet, hogy magát polgárnak érezze, a sokaság nem ismer Istent kivül más szót, mely őket alaposan egyesítse”.

Franciaországban van egy *Protestáns történelmi társaság*, mely a francia protestantizmus multját kutatja. Ez a társulat f. é. május hó végén ünnepli fennállásának 50 éves jubileumát. Ebből az alkalomból kiállítás is rendeznek, mely mintegy visszpillantást engedjen vetni a francia protestantizmus multjába. (Nálunk magyar reformátusoknál még a ref. egyházak multjának kutatása is nehezen megy. Hát még magyar ref. történelmi társulat mikor lesz? Pedig nekünk is szép multunk van!)

Európa több államaiban igen sok jele van annak, hogy az *egyház tevékeny részt vesz a társadalmi bajok orvoslásában*. S ha alaposan meg gondoljuk a dolgot: az egyház egyike az erre leghivatottabb testületeknek. Németországban a socialismus terjedésének meggátlására a katolikus egyház kebelében 162,000 munkást magában foglaló keresztyén szövetkezet alakult. Feladata, hogy a munkást védelmezze a munkaadóval szemben és hogy a munkás számára humánusabb bánásmódot követeljen. Különös érdeklődéssel fordulnak a női munkások felé. Kiszámítják, hogy magában Berlinben 60,000 női munkás van, kik közül 10,000 született csak Berlinben. Ezek átlag 16 órai napi munkáért 125 - 375 frank évi bért kapnak.

A francia papság meg a Franciaország lakossága lassu szaporodásának okait kutatva, az *anyák védelmét hangsúlyozza*. Azt mondják, hogy Franciaország más nemzetek mögött is elmarad e tekintetben. Ki

¹ Vinet: L. indifferentisme religiena.

számítják, hogy Párisban magában körülbelül 600,000 ipari és kereskedelmi munkás közt 370,000 a női munkás, kiknek 60,000 gyermeke közül 22,000 dajkaságban van. Ezen kell segíteni az államnak. Az egyházi lapok erősen támadják a kormányt azért is, hogy az *alkoholismus ellen nem lép fel erélyes rendszabályokkal*. E helyett érdemrendekkel tünteti ki azokat, a kik a szeszgyártásban kitűnnek. Pedig az alkoholismus évről-évre terjed, mert míg 1896-ban magában Párisban 220,283 frank értékű szeszszesitelt fogyasztottak el, addig 1900-ban már 345,742 frank értékű volt a szeszfogyasztás. Támadják az egyházi lapok a polgárokat, a kik idejük jó részét hasznos munka helyett a kocsmákban töltik, a nagyvilági anyákat, kik cukrázdákban töltik el a napot, a papokat, a kik likörgyárakat tartanak, az előljárókat, a kik nem gátolják meg az alkoholismust, a francia kormányt, mely kitünteti a meggazdagodott szeszfőzőket, a miért az emberiség egy részét megmérgezik.

(Folyt. köv.)

Barcsa János.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az ev. ref. egyetemes konvent** folyó évi rendes gyűlését főtiszteletű Kun Bertalan püspök és nagyméltóságú báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az egyetemes konvent elnökei a lapunkban is közzétett eredeti megállapodástól eltérőleg, *április hó 29 (huszonkilenc) délelőtti 10 órájára* hívták össze Budapestre a Lónyai-utcai ref. főgymnasium disztermébe, vagyis az eredetileg tervbevevett április 28-át a gyülekezés céljára tartották fenn. Tisztelettel kérjük az egyházi lapokat, hogy jelen hírünket félreértések kikerülése végett, szíveskedjenek átvenni. A Konvent zsinati előkészítő bizottsága Budapestben április hó 14. és 15-én, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben az ág. hitv. egyház küldötteivel együttesen tanácskozó konventi bizottság április 17-én délelőtti 10 és délutáni 5 órakor tartja üléseit (ez utóbbi az evangélikusok gyűléstermében), a Baldácsy-ülés pedig április hó 18. lesz a szokott helyen, a kálvin-téri parochián.

— **Az 1848. évi XX. t. c. és a református mozgalmak.** Ezekre a mozgalmakra nézve a „Magyar állam“ április 8-án megjelent számában ezt írja: *„Ime van egy felekezet, mely felajánlja magát, sőt hangosan követeli az államtól, hogy őt vegye meg. Az állam urai azonban hidegen sétálnak a rabszolgavásáron. Van nekik rabszolgájuk elég, nem vesznek többet“*. Mi volnánk azok, a kik lehangosabban tiltakoznánk az efféle vásár ellen, vagy csak az efféle vásárt lehetővé tevő „felajánlás“ ellen is! Ide vonatkozó nézeteinket mi már lapunk 1901. évi 31—33. számaiban kifejtettük és tárgyalásunk folyamán a többek között szóról-szóra ezt is mondtuk: „Éz a felfogás határozottan téves s a kitartás ilyenmü politikájának még akkor is ellene mondanánk, ha e hon polgárai mind-

nyájan protestánsok volnának s ily gyámsági kötelességek hordozására az államhatalom tényleg hajlandónak mutatkoznék. Igenis tarthat az állam hadsereget, viselheti és viseli is annak minden terheit, mert hiszen ez éppen magának az államhatalomnak az organuma. De állam és egyház különböző fogalmak. S még csak álmódni sem szabad olyan eshetőségekről, melyek szerint a protestáns s speciáliter református egyház hivei valamikor a saját gyülekezeteik számára fizetendő adók alól teljesen felmentve lennének. Isten óvja ettől a mi egyházunkat! Mi csak addig leszszünk, míg autonom jogaink vannak. Ezen jogainkat pedig abban a pillanatban elveszítjük, a mint saját felekezeti egyházunkért áldozni megszűnnénk“ Mi hát nem „ajánlgatjuk“ magunkat. Csak azt kívánjuk, hogy végrevalahára kapjunk meg mi is *törvényhozásilag* az államtól jogos örökségünket. Ugy, mint a külföldi protestáns államokban a róm. katolikusok megkapták. Lapunk mult évi 33. számában ezt is bebizonyítottuk számadatokkal. Különben is az 1848. évi XX.-c. 3. §-aa prot. autonómia fenntartását mintegy involválja, midőn kimondja, hogy „a *ministérium az illető hitfelekezetek meghallgatásával*“ készítsen kimerítő törvényjavaslatot. Tessék hát bennünket jól megérteni. Elég nagy hiba volt, hogy a kongrua-törvényt is meghallgatásunk nélkül csinálták meg. A törvényhozásilag szabályozandó államsegély körül az 1848. évi XX. t. c. 3. §-ában biztosított beleszólási jogunkkal feltétlenül elni akarunk s akkor majd lesz gondunk arra, hogy magunkat „fel ne ajánljuk“ az államnak, se el ne „adjuk“.

— **Az új negyedév beköszönésével** tisztelettel kérjük lapunk olvasóit, hogy előfizetésüket megújítani szíveskedjenek. Sok a fizetnivalónk nekünk is s kötelességünknek eléget csak akkor tehetünk, ha minél kevesebb hátralékkal kell bajlódnunk. Pedig vannak elegen, kik még a mult évi előfizetési díjak beküldésével is késlekednek. Tudjuk jól, hogy szegénységgel küzdünk, de ha pontosan meghozzuk a csekély áldozatot, talán az e címen reánk nehezedő teher is elviselhetőbb lesz.

— **Tudósítások a tavaszi egyházmegyei közgyűlésekről.** Nagy súlyt fektetünk arra, hogy az egyes egyházmegyék pontosan és idejében értesüljenek arról, hogy a közgyűléseken más traktusok mivel foglalkoznak? „Közéletünk“ című rovatunkat főképp e célra tartjuk nyitva. Sok theoretikus emberre nézve lehetnek ezek a közgyűlési referádák unalmasok, de gyakorlati lelkészekre semmi esetre sem olyanok. Ezt mi saját tapasztalatunkból igenis jól tudjuk. Ugyanazért teljes bizalommal kérjük tisztelt munkatársainkat, hogy ne sajnálják az időt és fáradságot az efféle értesítések megírására és gyors beküldésére. Magunk számára dolgozunk s nagy haszon jár azzal, ha tudjuk, hogy az egyes napirenden levő kérdésekről, hogy gondolkoznak az egyházkerületbe kebelezett különböző traktusok? Ezenkívül bizonyos krónika szerű jellege is van az efféle referádáknak, melyeket az utókor valamikor még valami célra sikerrel fel is használhat.

— **Dr. Hajnal István a békés-bánati egyházmegye gondnoka.** Még a mult héten szombaton, de már lapunk zárta után vettük az értesítést, hogy gróf Rádai Gedeon helyére illetve a békés-bánati egyházmegye gondnoki székébe a szavazatok nagy többségével *Dr. Hajnal István* választott meg. Nincs az ország számottevő református köreiből senki, a ki közéletünk e kitünőségét irodalmi munkássága és puritán jellegű köztevékenysége után legalább nevével ne ismerné.

Ugyanazért mi csak a közhangulat tolmácsolására vállalkozunk midőn megválasztása felett örömmel fejezzük ki s ugyis, mint embernek ugyis, mint jó kálvinistának, de mint lapunk egyik legillustrisabb munkatársának is szívből gratulálunk. Adja Isten, hogy a megválasztott férfiú nagynevű atyja nyomdokain haladva egyházmegyéje élén teljes sikereket érhessen el s sokáig lobogtathassa fennen acél-karokkal azt a lobogót, melyet most a közbizodalom kezébe adott! Ugyancsak a békés-bánati egyházmegyéből arról is értesítenek bennünket, hogy egyik világi jegyzővé *Dr. Bodoki Zoltán* választották e! Ad multos annos!

— **Érettségi vizsgálatok** a debreceni ev. ref. főgymnasiumban. A debreceni ev. ref. főgymnasiumban a folyó iskolai évben az érettségi vizsgálatok határideje a következő: 1. május 6–7-én a VIII. osztály magánvizsgálata; 2. május 10-én a VIII. osztály osztályvizsgálata; 3. május 12–16. napjain érettségi írásbeli vizsgálatok; 4. június 22–28. napjain szóbeli érettségi vizsgálatok. Jelentkezni kell: 1. a magánvizsgálatra május 4-én déli 12 óráig; 2. az érettségi vizsgálatra május 11-én déli 12 óráig. Debrecen, 1902. április hó 9-én. Az ev. ref. főgymnasium igazgatósága.

— **Tiszántúli ev. ref. egyházkerületünk** főgymnasiumaiban a folyó 1901/2. tanév végén a szóbeli érettségi vizsgálatok a következő időkben tartatnak meg. Debrecenben június 22–28. napjain Dóczy Imre gymn. felügyelő elnöklete alatt. M.-Szigeten június 24–28. napjain Ft. Kiss Áron püspök ur elnöklete alatt. Hódmezővásárhelyen június 16–19. napjain elnök Széll Kalmán esperes. Szatmáron június 12–14. napjain elnök Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző. Kisújszálláson június 23–27. napjain elnök Szabó János esperes. Mező-Turon június 23–24. napjain elnök Dr. Erdős József theol. tanár. Békésen június 20–21. napjain elnök Dóczy Imre gymn. felügyelő.

— **Nt. Kálmán Farkas urnak!** Nyissa ki könyvszekrényét, vegye elő öreg énekes könyvét, tekintse meg még egyszer a 272. sz. ének hangjegyeit s lehetetlen lesz nem látnia, hogy ezen 272. sz.-tól a gyűjtemény 79. sz. régi dallama nem vétethetett. Errare humanum est. Nekünk a dallam szerzőjét keresni — a gyűjtemény dallamtartalmáról levén szó — feladatunk nem lehetett. Mátray Gábor a dallamnak, Sziládi Áron a szövegnek szerzőjét még nem tudták. Hogy a dallam szerzőjét „9 évi keserves kutatás után Sztárayban felfedezte“ (Debr. Prot. Lap 1900. évi szeptember 29. sz.) csak örülni tudunk. Nagy érdeklődéssel várjuk a bizonyítékokat. Vagy talán csak egyszerű hypothesis ez? Kedves öreg szaktekintélyünknek szavajárását (a ki nem tud arabusul stb.) nem vesszük zokon, mert előismerjük, hogy neki az ének ügy terén halhatatlan érdemei vannak, az ő lelkes agitációja vezet vissza minket az idegen földről a nemzeti alapon nyugvó és fejlődő ének- és dallamköltészet templomába, mi is az ő iskolájának tanítványai vagyunk **meggyőződésből**. Épen azért **egyéni meggyőződésünk szabadságát fentartjuk**, s nem félünk attól, hogy bírálatunkban minden neki nem tetsző szabad véleményünkre még gyakran elmondja, s ha a keserűség nem fer szívében, a lapoknak meg is írja: „A ki nem tud“ stb. Jól teszi, ha nemes szíve bánatát könnyíti. *Trias*.

— **Pályázat amerikai magyar missionárius állásokra.** Ily cím alatt hazai református lapjaink Hamburszky Gyula uraltól nemrégiben pályázati hirdetést hoztak. Az ügy fontossága megköveteli, hogy a magyar ref. lelkész karnak tudomására hozzuk a következőket:

Hamburszky Gyula (az ág. ev. theológiát *állítólag* Eperjesen tanulta, de erről ott mitsem tudnak) a fentartó hatóság nevében hirdet amerikai ref. lelkészi állásokra pályázatot. Amerika területén a magyar ref. egyházak a „Board of Home Missions of the Reformed Church in the United States“, vagyis az „egyesült államokbeli ref. egyház belmissioi tanácsának“ erkölcsi és anyagi támogatásával alakultak és állanak fenn mostanáig. Ez az egyház testvéreivé fogadta az ide szakadt magyar reformátusságot, melynek lelki gondozása végett ez időszerint 7, mondó hét rendes magyar ref. lelkészi állás fentartását biztosítja tetemes anyagi segítséggel. Ezek az egyházak a következők: Bridgeport (lelkész Kalassay Sándor), Cleveland (lelkész Csutoros Elek) Newyork (lelkész Kuthy Zoltán), Pittsburg (lelkész Konyha Pál) South Chicagó (lelkész Harsányi Sándor), South Norwalk (lelkész Dókus Gábor), Trenton (lelkész Virág István). Három lelkészi állás jelenleg üresedésben van, u. m. Toledo, Johnstown, és Phoenixville. Hamborszky Gyula ur *szükségből* volt ugyan alkalmazva fentartó hatóságunk által Mount-Car-melben, de alig pár hónapi működés után tőle a segély bizonyos okokból megvonatott. Ekkor hagyta el ref. egyházunkat s átpártolt a presbyterianus egyházhoz, melynek kebelében most hazulról lelkészeket csalogat *nem létező lelkészi állásokra*. Van itt egy kongregacionalista magyar pap is; megérjük, hogy most meg majd ő hívogat papokat a kongregacionalista egyházba. Hazai lelkész társainkat a saját jól felfogott érdekükben, óva intjük, hogy lépne ne menjenek, Hamburszky ur hirdetésére se egyházunkat, se a magyar földet könnyelműen el ne hagyják, mert megeshetik, hogy lelkészi állás helyett nehéz napi munkával kell Amerikában az életfentartásról gondoskodniok. Kuthy Zoltán newyorki reform. lelkész. Kalassay Sándor bridgeporti ref. lelkész, Virág István trentoni reform. lelkész.

— **Gyász hírek:** Özv. Parádi Kálmánné, Sárkány Erzsébet a maga és gyermekei: dr. Parádi Ferencz, Gizella, László és Jenő, ugyszintén a rokonság: özv. Sárkány Ferenczné, dr. Sárkány Lajos, neje és gyermekei; Bartha Lajos, neje Sárkány Mariska és gyermekei; Orbók Ferencz, neje Sárkány Lotti és gyermekei nevében mély fájdalommal tudatja, hogy **Parádi Kálmán** a kolozsvári ev. ref. collegium nyugalmazott tanára, az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsosa és tanügyi előadója 1902. április 7-én reggel 1/2 10 órakor, munkás életének 61. boldog házasságának 30. évében, csendesesen elhunyt. Az egyházi és tanügyi élet fáradhatatlan munkása pihenni tért. Nyugodjék csendesesen! Temetése f. hó 9-én, szerdán délután 3 órakor lesz a kolozsvári ev. ref. collegiumból. Kolozsvárt, 1902. április hó 7. — Az eöri ev. ref. egyház fájdalommal tudatja szeretett lelkipásztorának **Elek Dánielnek** f. hó 8-án életének 67-ik évében történt hirtelen elhuny-tát. Temetése f. hó 10-én délután 2 órakor fog vége-menni az ev. ref. egyház szertartása szerint. Eör, 1902. április 9. Áldás emlékére! — Részvétellel vettük a következő gyászjelentést. A szatmári ev. ref. egyház tanácsa és közönsége mély fájdalommal jelenti, hogy példányszerű buzgósággal, törhetlen hűséggel, igaz keresztyéni lélekkel megáldott s mindnyájunk által szeretett főgondnoka **Hérmán Mihály** életének 55-ik főgondnokságának 14. évében, hosszas szenvedés után f. hó 5-én reggeli fél 5 órakor az örök életre csendesesen átszenderült. A temetés f. hó 6-án d. u. 4 órakor egyházunk szertartása szerint a gyászháztól történik. Az igaznak emléke legyen áldott.

— **Az egészséges gyermek** büszkesége a gondos anyának és a szorgalmas atyának. Mily fájdalom a szülőkre nézve, ha gyermekük ágyba esik és minden ápolás mellett is elsorvad. A gyermek nem tud vigyázni az egészségére, ez a szülőknek, különösen a ház körül forgolódo anyának a kötelessége. Különösen a gyermekkorban oly gyakori torok- és mellbajokkal szemben legyünk óvatosak, mert csekély kezdetből gyakran komoly betegségek keletkezhetnek. Hány gyermek lett áldozata már a különféle tüdőbajoknak. A gondos anyának házában legyen tehát mindig alkalmas szer, a mely a légzőszervek bántalmait meggyógyítja. Ilyen kiváló szer közelismerés szerint a „Pectora.”

A ki valódi „Pectora“-t akar kapni, forduljon a Diana-gyógyszertárhoz (Budapest, Károly-körút 5.) a hol csomagja 2 koronáért kapható.

Szerkesztői üzenet.

N. E. Uj-Léta. Egyházi törvényeink 27. §-ának 2. pontja így szól: a presbyterium teendője örködni a felett hogy „a templomok egyházi célokra kívül más célokra ne használtassanak; azokra valamint a tornyokra, lelkészlakókra és iskolai épületekre is semmiféle politikai pártjelvények fel ne tűzessenek.” Ez elég világos s bölesen van így kimondva. De még ha törvényben nem állana is ez, a presbyterium tudta és előleges beleegyezése nélkül akkor sem volna szabad pláne a templomba zászlókkal bevonulni. Miután pedig te kérdést intézsz hozzám arra nevezve is, hogy mitevé légy? hát az én nézetem e tekintetben az, hogy próbáld meg a dolgot otthon a presbiterium előtt elintézni. Ha pedig ez bármi okon, — nem kivihető, — vidd az egyházmegye elé. — **N. L. Felső-Bánya.** Sort keritek rá. — **Z. I. Resicza.** Feltett kérdéseidre a feleletet kívánatod szerint adt'm meg. Gondolom azóta már meg is kaptad? — **K. S. Misztótfalu.** A legátio ügyében sziveskedjél az egyháztanács végzését határozott akaratnyilvánítás kapcsán a „Theologiai Akadémiai Dékáni Hivatalhoz” mihamarabb beküldeni. Iratodban aztán jelentsd azt is, hogy a legatusnak hány koronát biztosított? A többit majd elvégezzük idebent. — **K. B. K. Cs-a.** A jövő szám viszi a választ.

Tartalom-jegyzék: A legaggasztóbb tünetek. Nagy István. — Tárca: Symphonia. Dr. Erdős József. — Megújítandó énekeskönyvünk „Gyűjtemény”-e. Trias. — Tanügy: Néhány vonás, népiskoláink keletkezése és fejlődése történetéből. Bozsó István. Közéletünk: Országos református tanáregyesületi közgyűlés. Tudósító. — A szalontai egyházmegye közgyűlése. Szombathy István. — Javaslát. Szeremiei Sámuel. — Irodalom. Külföld: A külföldi protestantismusról. Baresa János. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázati hirdetés.

A szathmárnémeti államilag segélyezett ev. ref. főgimnázium fentartó-testülete pályázatot hirdet két helyettes tanári tanszékre, melyeknek egyikével a rajznak s esetleg alsóbb osztályokban a számtannak, a másikának a magyar és német nyelvnek tanítása van összekötve.

Javadalmazás: évi 1600 korona, mely a főgymn. pénztárból negyedévi részletekben előre fizettetik. Csak ev. ref. vallásu egyén választható meg. Pályázók felhivatnak, hogy nevezett főgymn. fentartó testületéhez intézett folyamodványukat keresztlevelükkel, végzett tanulmányaikról s esetleg tanári képesítésükről, — továbbá — ha alkalmazásban vannak — eddigi szolgálatukról, — egészségi állapotukról és hadkötelezettségükről szóló bizonyítványaikkal együtt f. évi május hó 10-ig a főgymn. igazgatótanácsának alulírott elnöke címére (Szatmárra) küldjék be.

Szatmár, 1902. március 25.

Kölcsey János,
igazgatótanácsi elnök.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljei szerint készült fiu- és gyermek ruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiktélepek.

Alapított 1845-ben.